

Leddstillingen i relativsetninger i amerikanskansk

Beate Taranrød

Masteroppgave, ILN

UNIVERSITETET I OSLO

Høst 2011

Leddstillingen i relativsetninger i amerikanskanskorsk

© Beate Taranrød

2011

Leddstillingen i relativsetninger i amerikanskorsk

Beate Taranrød

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Forord

I USA finner man en gruppe mennesker som har norsk som morsmål, til tross for at de aldri har bodd i Norge. Disse er etterkommere av nordmenn som emigrerte til USA før 1920. Noen av disse etterkommerne har norsk som eneste morsmål, og møtte engelsk først på skolen, mens andre har vokst opp med både norsk og engelsk. De aller fleste av dem har brukt engelsk som sitt dagligspråk gjennom voksenlivet, men har fortsatt et flytende norsk språk. Disse er alle nokså voksne mennesker; mange av dem har fylt 80 år.

Janne Bondi Johannessen (UiO) og ScanDiaSyn reiser Skandinavia rundt for å gjøre opptak av skandinaviske dialekter. De valgte å utvide prosjektet til også å omfatte dette norske språket i USA (NorAmDiaSyn), som om noen tiår av naturlige årsaker vil være borte. Janne Bondi Johannessen søkte sommeren 2010 etter masterstudenter som kunne tenke seg å skrive en oppgave om dette amerikansk-norske språket, og slik ble denne oppgaven til.

Det er blitt gjort mye forskning på amerikansk-norsk språk tidligere, men med lite fokus på syntaks. NorAmDiaSyns forskning viste tidlig at det amerikansk-norske språket bruker norsk syntaks, muligens med noen unntak. Man hadde blant annet flere funn med V2-leddstilling i relativsetninger med setningsadverbial.

Denne oppgaven tar for seg nettopp ordstillingen i relativsetninger med setningsadverbial i norsk i USA. Videre sammenlignes resultatene med ordstillingen i norsk i Norge, for å se etter forskjeller og ulikheter på ordstilling i relativsetninger, for så å se på mulige forklaringer på at ordstillingen er som den er.

Innholdsfortegnelse

1.0 Bakgrunnen for prosjektet.....	11
1.1 Innledning.....	11
1.2 Einar Haugen	11
1.3 Nyinnsamling av materiale.....	12
1.4 Norskættede i USA	14
1.5 Mitt prosjekt	15
2.0 Grammatisk teori	16
2.1 Innledning.....	16
2.2 Generativ grammatikk og X'-teorien.....	17
2.2.1 Tradisjonell grammatikk vs generativ grammatikk	17
2.2.2 X'-teorien	17
2.3 Hovedsetninger og leddsetninger i norsk.....	19
2.3.1 Innledning.....	19
2.3.2 Leddstilling	19
2.3.3 Dypstruktur og overflatestruktur.....	23
2.4 Setningsadverbialer i norsk	25
2.5 Relativsetninger	28
2.5.1 Innledning.....	28
2.5.2 Korrelat.....	28
2.5.3 Subjunksjonen <i>som</i>	29
2.5.4 Langdistanseflytting	30
2.5.5 Operator	31
3.0 Metode og utvalgelse	35
3.1 Innledning.....	35
3.2 Materialet	35
3.2.1 Det amerikansk-norske materialet.....	35
3.2.2 Det norske materialet	37
3.3 De amerikansk-norske språkbrukerne.....	38
3.4 Informasjon om informantene	39

3.5 Gary, Minnesota	41
3.5.1 Innledning	41
3.5.2 <i>gary_MN_02gk</i>	41
3.6 Sunburg, Minnesota	42
3.6.1 Innledning	42
3.6.2 <i>sunburg_MN_04gk</i>	42
3.6.3. <i>sunburg_MN_05gk</i>	42
3.6.4 <i>sunburg_MN_06gm</i>	43
3.7 Webster, South Dakota	44
3.7.1 Innledning	44
3.7.2 <i>webster_SD_gm02</i>	44
3.8 Westby, Wisconsin	45
3.8.1 Innledning	45
3.8.2 <i>westby_WI_02gm</i>	45
3.8.3 <i>westby_WI_03gk</i>	45
3.9 Nøkkelinformasjon	46
4.0 Presentasjon og analyse av data	47
4.1 Innledning	47
4.2 Presentasjon av relativsetningene i det amerikansk-norske materialet	48
4.3 Presentasjon av relativsetninger med setningsadverbial i det amerikansk-norske materialet	50
4.4 Materialets størrelse og pålitelighet	52
4.4.1 Innledning	52
4.4.2 Relativsetningers frekvens	53
4.4.3 Det amerikansk-norske materialet	53
4.4.4 Det norske materialet	54
4.5 Relativsetninger i norsk talespråk	54
4.5.1 Frekvens	54
4.5.2 Søk i Nordisk Dialektkorpus	54
4.5.3 Manuell forkasting av irrelevante treff	56
4.6 Setningsadverbialer brukt i relativsetninger med V2-leddstilling i norsk talespråk i Norge og amerikansk-norsk talespråk	59
4.7 V2-leddstilling med setningsadverbialen <i>ikke</i> i norske relativsetninger	62

5.0 Mulige forklaringer på bruk av leddstilling	65
5.1 Innledning.....	65
5.2 Påvirkning fra engelsk	66
5.2.1 Innledning	66
5.2.2 Verbflytting	66
5.2.3 Subjunksjon vs pronomener	67
5.2.4 Setningsadverbialer i engelsk	68
5.3 Variasjon sett i lys av egenskaper ved informantene.....	70
5.3.1 Innledning.....	70
5.3.2 Metodiske problemer.....	70
5.3.3 Kontakt med nordmenn og norsk i Norge	70
5.3.4 Informanter som bare snakket norsk frem til skolealder.....	72
5.3.5 Geografiske likheter og ulikheter.....	72
5.3.6 Informantenes alder.....	73
5.4 Hevdende predikater – Marit Julien.....	73
5.4.1 Innledning	73
5.4.2 At-setninger	74
5.4.3 Problematisering av setningsadverbialets plassering i at-setninger.....	75
5.4.4 Relativsetninger med V2-leddstilling sett i lys av Juliens forskning på at-setninger	76
5.5 Ordstilling i relativsetninger - Kristine Bentzen.....	77
5.5.1 Innledning	77
5.5.2 Nordnorsk leddstilling i leddsetninger	77
5.5.3 Islandsk leddstilling i leddsetninger.....	78
6.1 Innledning.....	80
6.2 V2-leddstilling i at-setninger.....	80
6.3 Adjungering av setningsadverbialer til TP	83
7.0 Oppsummering	87

1.0 Bakgrunnen for prosjektet

1.1 Innledning

I dette kapittelet vil jeg redegjøre for bakgrunnen for mitt prosjekt, og også det større prosjektet mitt prosjekt er en del av, NorAmDiaSyn ved Universitetet i Oslo.

I mitt prosjekt ønsker jeg å studere syntaksen i norsk språk slik det finnes i Amerika i dag. Her kommer jeg ikke langt med Einar Haugens litteratur, i og med at han har dokumentert amerikanskansk på 1950-tallet, og også skriver lite om syntaks. Arnstein Hjelde har også gjort forskning på amerikanskansk, men han skriver mest om fonologi, morfologi og låneord (Hjelde 1992).

Jeg dro til USA på feltarbeid i regi av NorAmDiaSyn, sammen med blant andre Janne Bondi Johannessen, Signe Laake og Arnstein Hjelde, som alle har forsket på amerikanskansk språk. Vi møtte masse amerikanere som hadde vokst opp med norsk som morsmål, og gjorde opptak av dem i samtale med oss og hverandre.

Disse opptakene var ikke tilgjengelige da arbeidet med denne oppgaven begynte, så jeg har basert min forskning på materialet samlet inn av Johannessen og Laake på deres første feltarbeid i mars 2010. De skriver i sin artikkel (Johannessen og Laake 2011) at syntaksen i det amerikanskanske språket er veldig norsk og stabil, men at man finner uregelmessigheter i leddstillingen i relativsetninger. Dette fanget min nysgjerrighet, og denne oppgaven handler nettopp om leddstilling i relativsetninger.

1.2 Einar Haugen

Einar Haugen¹ var en norskamerikansk språkforsker, født i Iowa av foreldre som hadde immigrert til USA fra Oppdal i Norge. Han vokste opp med både norsk og engelsk, og det var nettopp aspekter rundt språksosiologi og tospråklighet han var mest opptatt av som lingvist. Han ville bidra til å gjøre tospråklighet mer stuerent i USA, og var kjent for utsagnet:

¹ 1906-1994.

”Bilinguals have more fun” (”Tospråklige har det morsommere” [Min oversettelse. BT]), ifølge Store norske leksikon.

Haugen var professor i skandinaviske studier og lingvistikk ved Harvard, og har gitt ut mange bøker. Mest kjent er kanskje tobindsverket *The Norwegian Language in America. A Study in Bilingual Behavior*, som kom ut i 1953. Dette verket beskriver norskamerikaneres blandingsspråk, basert på data samlet inn på 1930-tallet, og er fortsatt å regne som ledende på feltet.

Haugen var samtidig med, og jobbet også i samme by som, Noam Chomsky, men han ble aldri en tilhenger av generativ grammatikk. Av de 964 sidene som utgjør *The Norwegian Language in America* er én side om syntaks. Dette indikerer vel at det ikke var syntaksen som lå Haugens hjerte nærmest. Syntaksavsnittet innledes av følgende setning: ”N word order is similar to E, and offers no serious problems in the adaptation of lws” (Haugen: 457). ”Norsk ordstilling ligner engelsk ordstilling, og medfører ingen store problemer når låneord skal integreres i språket [Min oversettelse. BT].

1.3 Nyinnsamling av materiale

Dataene jeg bruker i dette prosjektet er samlet inn i Midtvesten i USA blant norsktalende norskamerikanere, som del av et prosjekt under Scandinavian Dialect Syntax (ScanDiaSyn). ScanDiaSyn har som mål å få samlet inn et stort antall dialektprøver fra Norge, Sverige, Danmark, Finland (svensktalende del), Færøyene og Island, og å analysere disse prøvene syntaktisk. Prosjektet har allerede en stor database, som alle kan få tilgang til via Tekstlaboratoriet ved Universitetet i Oslo. Norsk var det første språket innenfor ScanDiaSyn som fikk et prosjekt angående den amerikanske versjonen av språket (NorAmDiaSyn)². Nå er det også forskning på gang på svensk i USA.³

De amerikansknorske dataene er samlet inn i løpet av flere feltarbeid. På NorAmDiaSyn sine sider kan man finne gamle opptak gjort av blant andre Einar Haugen, men de første opptakene gjort i NorAmDiaSyns regi ble gjennomført i mars 2010, da Janne

² For mer informasjon om ScanDiaSyn se <http://www.tekstlab.uio.no/nota/NorDiaSyn/index.html>.

³ <http://www.facebook.com/swedishinamerica>.

Bondi Johannessen og Signe Laake (Universitetet i Oslo) dro på en rundtur i fem amerikanske stater; Wisconsin, Illinois, Minnesota, North Dakota og South Dakota.

Johannessen og Laake (2011) skriver at det knapt har blitt forsket på norsk språk i USA de siste femten årene, og den forskningen som ble gjort tidligere har hatt ingen eller lite fokus på syntaktiske spørsmål. De presenterer følgende sitat som en mulig forklaring på hvorfor nyere forskning på norsk i USA er begrenset:

”Norsk-amerikansk kultur uttrykt på norsk er så godt som død.” [...] Nyere forskning kan nå ikke lenger basere seg på ferske feltundersøkelser, men må bruke Haugens materiale”
(Øyvind T. Gulliksen, NLT, 1995:76).

Johannessen og Laake (2011) argumenterer mot denne holdningen med at vi har bedre muligheter enn på Haugens tid, når det gjelder opptak og bevaring av opptak. Videre kan man supplere Haugens forskning med å undersøke språket i andre deler av USA, eller stille andre spørsmål enn det Haugen gjorde. Men det viktigste argumentet er i mine øyne at det amerikansk-norske språket, i likhet med alle andre språk, sannsynligvis har endret seg siden 1950-tallet.

Johannessen og Laake gjorde opptak med 31 informanter, og fant at norsk absolutt er i live i enkelte amerikanske samfunn. Dermed ble det raskt planlagt et nytt feltarbeid, og i september 2010 dro Johannessen og Laake tilbake til USA, sammen med flere kollegaer fra universitetene i Oslo, Trondheim og Tromsø, Høgskolen i Østfold, samt University of Wisconsin – Madison. Jeg var så heldig å få være med på feltarbeidet i september, og vi dro til Minnesota, Iowa og Wisconsin, der vi avsluttet med et to dagers seminar på University of Wisconsin – Madison. Vi gjorde opptak med over femti informanter, som nå er å finne på Tekstlaboratoriets sider, sammen med opptakene fra mars 2010. På Tekstlaboratoriets sider finner man også noen av Einar Haugens gamle opptak av amerikansk-norsk fra 1950-tallet, samt noen av Arnstein Hjeldes opptak fra 1980-/1990-tallet.

1.4 Norskættede i USA

Flere tusen studenter studerer norsk ved amerikanske universiteter. En uant mengde deltar på diverse kveldskurs i norsk. Fortsatt flytter mange nordmenn til USA hvert år. Ingen av disse gruppene er interessante i denne sammenheng, da vi verken er på jakt etter ”læreboknorsk” eller norsk fra noen som selv har bodd i Norge.

Våre informanter er 2., 3.- eller 4. generasjonsinnvandrere; det vil si, det var deres besteforeldre eller oldeforeldre som kom fra Norge, seinest i 1920. Allikevel har de langt fleste vokst opp med norsk som eneste morsmål, eller i det minste ett av to. Mange av dem kunne ikke ett ord engelsk, da de begynte på skolen i 6-årsalderen, der all undervisning ble gitt på engelsk. Norsk var ofte ikke godtatt, ikke en gang i friminuttene. Noen hadde fått tilbud om undervisning på norsk en gang innimellom, for eksempel om sommeren, men ikke i særlig stor grad. De færreste føler seg derfor stødige i å lese eller skrive norsk.

Religion var en viktig del av livet i ”norsk-Amerika”, og gudstjenester på norsk ble tilbudt fra tid til annen nesten frem til i dag. Norske gudstjenester har forsvunnet gradvis mange steder; fra hver søndag, via hver helligdag til hver 17.mai, til det til slutt forsvant for godt de fleste steder. De fleste av våre informanter var konfirmert på engelsk, men noen av de eldste, ca. 90 år, var blitt konfirmert på norsk.

Mange informanter sier de kommer fra Gudbrandsdalen, men hvis man spør mer spesifikt hvor alle besteforeldre kommer fra, så finner man fort ut at kanskje bare en kom fra Gudbrandsdalen, mens de andre kom fra for eksempel Valdres, Sogn eller Trøndelag. (I noen tilfeller også Sverige eller Tyskland.) Vi fikk et inntrykk av at det innebar en viss status å komme fra Gudbrandsdalen. Gudbrandsdalen ser ut til å ha stått sterkt språklig, også. Den norske varianten som snakkes i Midtvesten i dag, kjent som Coon Valley-norsk, Spring Grove-norsk eller lignende, bærer kraftig preg av denne norske dialekten.

Selv om språket høres hovedsakelig norsk ut, både syntaktisk og fonologisk, så legger man raskt merke til alle de engelske låneordene språket består av. Veldig mange ord fantes ikke da familiene flyttet fra Norge i 1920, så nyere ord er blitt direkte adoptert inn fra engelsk, som for eksempel *car* eller *brake*. Men det er ikke hele forklaringen, for ord som *farm* og *field* har også blitt tatt opp i språket, og ordene *gård* og *åker* fantes i norsk lenge før 1920. (Johannessen og Laake:2011)

1.5 Mitt prosjekt

Etter disse inspirerende ukene med datainnsamling i USA, var tiden kommet for å formulere hvilken del av dette amerikansk-norske språket jeg ønsket å fordype meg i. Einar Haugens sitat om at norsk og engelsk ordstilling ligner hverandre, er nokså relativt uttrykt, men uansett en interessant påstand. Dette burde bety at selv om norskamerikanerne var påvirket av engelsk i sin amerikansk-norsk, så skulle vi ikke merke dette på ordstillingen.

Nå viser Johannessen og Laakes forskning oss at syntaksen i det amerikansk-norske språket er norsk, men med unntak av blant annet noen relativsetninger med setningsadverbial. De lister V2-leddstilling i relativsetninger som et syntakslån i amerikansk-norsk fra engelsk. Jeg ønsker å undersøke om det virkelig er hele forklaringen, eller om det kan finnes andre forslag til forklaring på denne avvikende leddstillingen. Jeg vil også se på om vi finner noe lignende i norsk i Norge. Til slutt vil jeg komme med et forslag til en syntaktisk analyse for relativsetninger med V2-leddstilling i norsk.

Spørsmålene vi skal undersøke i denne oppgaven er:

1. Er det den ventede V3- leddstillingen vi finner i relativsetninger i amerikansk-norsk?
2. Har relativsetninger i norsk i Norge alltid den ventede V3-leddstillingen?
3. Har amerikansk-norske relativsetninger og relativsetninger i norsk i Norge samme leddstilling?
4. Hvordan kan den syntaktiske analysen av den amerikansk-norske leddstillingen i relativsetninger se ut?

2.0 Grammatisk teori

2.1 Innledning

Denne oppgaven handler om ordstilling i relativsetninger. Før vi ser nærmere på materialet, er det viktig å klargjøre noen grammatiske begreper. Dette vi skal se på i dette kapittelet.

Jeg velger i denne oppgaven å benytte setningsanalyse basert på *X'-teorien*, som sorterer under *generativ* grammatikk, og begynner derfor dette kapittelet med en rask presentasjon av denne teorien. Denne teorien har jeg valgt, fordi den tydelig viser alle setningsledd og rekkefølgen i dem, og dette gjør det oversiktlig å kontrollere om alle ledd står på en plass i setningen som norsk åpner for.

Videre ser vi på forskjeller mellom *hovedsetninger* og *leddsetninger* i norsk. Hovedsetninger i norsk har *V2-leddstilling*, mens leddsetninger i hovedsak har *V3-leddstilling*. Leddstillingen i leddsetninger ser vi når disse inneholder *setningsadverbial*, så det blir slike setninger vi må se på.

Kjernespørsmålet i denne oppgaven er hvorvidt *relativsetninger* i amerikanskansk også har *V3-leddstilling*, sånn som vi forventer i norsk. Vi vil derfor se ekstra nøye på leddsetningstypen relativsetning, og spesielt setningsanalysen av relativsetninger som inneholder setningsadverbial.

2.2 Generativ grammatikk og X'-teorien

2.2.1 Tradisjonell grammatikk vs generativ grammatikk

Jeg tar i denne oppgaven utgangspunkt i den generative syntaksen, mer spesifikt *prinsipp- og parameterteorien*.⁴ Generativ grammatikk skiller seg fra eldre grammatikkmodeller, gjerne kalt *tradisjonell* grammatikk, på flere måter.

Den tradisjonelle grammatikken setter de forskjellige delene av et språks grammatikk i system, og fremstår mer som en *deskriptiv* oversikt over forskjellige grammatiske trekk. Den generative grammatikken, på sin side, vil forklare hvordan språket faktisk er inne i hodet til mennesket. Generative lingvister mener at språkbrukerne har en *internalisert grammatikk*, som Åfarli og Eide (2003:15-16) definerer som en "*mental eller kognitiv (kunnskapsbasert) grammatisk kompetanse*." Det å skrive en grammatikk blir derfor å lage en fremstilling av denne internaliserte grammatikken.

2.2.2 X'-teorien

Den delen av generativ grammatikk som viser oss hvordan språkbrukerens internaliserte grammatikk former frasestrukturen kalles, i prinsipp- og parameterteorien, X'-teorien. Eksempel (1), på neste side, viser det generelle X'-skjemaet. I X'-teorien har alle fraser en *kjerne* (X i skjemaet), og denne kjernen projiserer opp til et *frasenivå* (XP i skjemaet). Det er kjernen som bestemmer frasens kategori; er kjernen for eksempel et verb (V), så er frasen en verbfrase (VP). Hvert frasenivå består av maksimum to greiner (med noen mulige unntak), som vist i X'-skjemaet.

⁴ Jeg bruker terminologi fra *Norsk Generativ Syntaks* av Åfarli og Eide (2003).

(1)

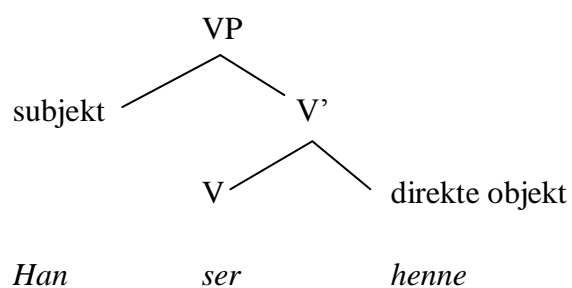
X'-skjemaet:

De elementene i frasen som ikke er kjernen, *modifiserer* kjernen. De modifikatorene som direkte utfyller kjernen kalles *komplementer*, mens de modifikatorene som er mer perifert knyttet til kjernen kalles *spesifikatorer* (Åfarli og Eide 2003:24-29).

Slik kan dermed et X'-skjema over en norsk verbfrase se ut:

(2)

2.3 Hovedsetninger og leddsetninger i norsk

2.3.1 Innledning

I norsk er det asymmetri mellom hoved- og leddsetninger. Hovedsetninger har verbet på andre plass i setningen (V2), mens leddsetninger har verbet på tredje plass i setningen (V3). Dette er det mange forskere som er enige om, og jeg presenterer tre av dem her.

Andre del av dette underkapittelet tar for seg det grunnleggende i hvordan man setter opp en setningsstruktur for både hovedsetninger og leddsetninger. Vi har spesielt fokus på verbflytting, som er den avgjørende prosessen i hvordan verbet står på forskjellig sted i setningen, avhengig av om det er en hoved- eller leddsetning.

2.3.2 Leddstilling

Man kan forklare forskjellen på hovedsetningers og leddsetningers leddstilling på flere forskjellige måter. I *Norsk Referansegrammatikk* fra 1997 deles setninger inn i A- og B-setninger. I all hovedsak er hovedsetninger kategorisert som A-setninger, mens leddsetninger er B-setninger⁵ (Faarlund, Jan Terje m.fl. 1997:862-4). Den iøynefallende forskjellen mellom disse to skjemaene er hvor det finite verbet (v) står i forhold til adverbet.

⁵ For å lese mer om unntakene, se *Norsk Referansegrammatikk* side 862-864.

(3a)

A-setninger: F v a1 n a2 V N A
Fortellende: *I dag har ikke katten fått noe mat*
Spørrende: *Har ikke du allerede spist middag i dag?*

(Faarlund, Jan Terje m.fl. 1997:863)

(3b)

B-setninger: f a1 n a2 v V N A
da han ikke hadde spist middag den dagen
som man nok kunne se taket på

(Faarlund, Jan Terje m.fl. 1997:864)

I Tor Åfarli og Laila Sakshaugs bok (2006:145-152) beskrives forskjellen på følgende måte: En hovedsetning er en setning som har verbflytting til den innerste perifere posisjonen under S', mens en leddsetning er en setning som ikke har verbflytting til den innerste perifere posisjonen under S'.⁶ De skriver også at hvis den relative plasseringen til setningsadverbialet og det finitte verbet viser at verbet ikke kan ha foretatt noen flytting, så er det klart at vi har med leddsetninger å gjøre.

⁶ S' er den posisjonen der det finitte verbet ender opp etter verbflytting i den teorien som blir presentert i denne boken.

Disse to modellene viser begge en vanlig måte å analysere leddstillingsforskjellene mellom hovedsetninger og leddsetninger i norsk, for ikke å si skandinavisk, på. Christer Platzack (1998:kapittel 4) viser det samme i svensk. Hans skjema⁷, vist i eksempel (4) på neste side, viser både hovedsetninger og leddsetninger samtidig i et og samme skjema. Terminologien brukt har likheter med den vi så i eksemplene (3a) og (3b) fra Norsk Referansegrammatikk.

Skjemaet starter med et innledende felt kalt *fundament*. I dette feltet finner vi fraser med utgangspunkt i mange forskjellige ordklasser, da skandinaviske setninger kan ha nesten hva som helst i den første posisjonen. Den andre posisjonen i skjemaet, som Platzack kaller *typplatsen*, er spesielt interessant for oss, for det er her vi ser om vi har med en hovedsetning eller en leddsetning å gjøre. Står det et finitt verb i typplatsen, så har vi med en hovedsetning å gjøre, mens hvis det står en subjunksjon i typplatsen, så er det en leddsetning vi har foran oss. Eksemplene *b*, *d*, *f* og *h* i skjemaet er hovedsetninger med verbene *reser*, *har*, *vill* og *kan* i typplatsen, mens eksemplene *c*, *e*, *g* og *i* er leddsetninger, og typplatsen her er besatt av subjunksjonene *om*, (*som*), *att* og *som*.

⁷ Platzacks skjema er inspirert av den danske språkforskeren Paul Diderichsen.

(4)

a.	Fundament	Typplats	s	a	V	S	A	
b.	Jag	reser		inte			idag.	
c.		om	jag	inte	reser		idag	
d.	Vad för bok	har	du		köpt?			
e.	vad för bok	(som)	du		har köpt			
f.	Idag	vill	jag	inte	ha	fisk	till middag.	
g.		att	jag	inte	vill ha	fisk	till middag	
h.	Vem	kan			öppna	dörren?		
i.	vem	som			kan öppna	dörren		

(Platzack 1998:93)

Etter å ha sett på tre forskjellige måter å forklare forskjellen på hovedsetninger og leddsetningers leddstilling på, ser vi at plasseringen av det finitte verbet står sentralt i alle forklaringene. Beskrivelsen av det fenomenet som gjør at verbet i norsk alltid opptrer på andre plass i fortellende hovedsetninger, kaller vi V2⁸ (Åfarli og Eide 2003:366). Hvis verbet står på tredje plass, kaller vi det V3 og så videre. Begrepene V2 og V3 vil bli hyppig brukt, når vi skal beskrive setningsstrukturen i både det amerikansk-norske og norske materialet senere i oppgaven.

⁸ V2-regelen er gjeldende i andre språk også, for eksempel engelsk.

2.3.3 Dypstruktur og overflatestruktur

Som vi så i forrige avsnitt, antar vi altså at hovedsetninger og leddsetninger er forskjellige i graden av verbflytting de tillater. I dette delkapittelet bygger jeg først og fremst på Åfarli og Eide og Åfarli og Sakshaug, da jeg skriver om norsk, og anser disse to for gode standardverk.

Åfarli og Eide (2003:kapittel 5) presenterer en modell der verbet først står i V-posisjonen⁹, for så å flytte til T-posisjonen¹⁰ for å få finitthet der. Verbet kan så eventuelt flytte videre fra T-posisjonen til C-posisjonen¹¹, og slik får vi en hovedsetning. Verbets flytting til C-posisjonen forklares med at det er i denne posisjonen det blir avgjort hva slags type hovedsetning vi har. Hvis denne flyttingen ikke er mulig, vil det være fordi det er en subjunksjon i C-posisjonen, og på denne måten får vi en leddsetning. Det skal altså mer flytting til for å skape en hovedsetning enn en leddsetning.

En grunntanke i verbflyttingsanalysen er at visse setninger har felles opprinnelse, som man kan tenke på som en *dypstruktur*. Så skjer det derivasjoner, og man får forskjellige, ferdige setninger, man kan kalle *overflatestrukturer*. Overflatestruktur er betegnelsen brukt på ferdig deriverte setninger, slik de opptrer i språket.

Dypstrukturen er altså verken en hoved- eller leddsetning. Det kan deriveres både hoved- og leddsetninger fra samme dypstruktur. Setninger som er i slekt med hverandre deriveres fra den samme dypstrukturen ved hjelp av verbflytting, tematisering og/eller innsetting av funksjonsord. Fra en dypstruktur kan det altså deriveres mange forskjellige overflatestrukturer (Åfarli og Sakshaug 2006:117-119).

I følgende eksempel (5a) vises en dypstruktur, og i (5b) en mulig overflatestruktur av denne dypstrukturen. I overflatestrukturen blir det stående igjen et *spor* etter hvert ledd som har blitt flyttet fra en posisjon. Dette medfører at plassen er opptatt, selv om leddet har flyttet videre. Det er altså ikke mulig for et ledd å flytte til en posisjon der det står et spor etter et ledd som har hatt denne posisjonen tidligere.

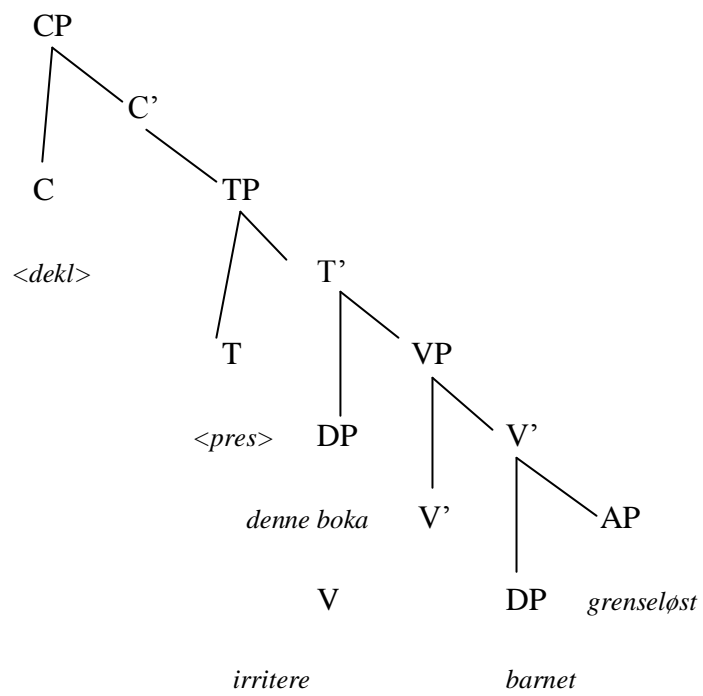
⁹ V-posisjonen = Verb-posisjonen.

¹⁰ T-posisjonen = Tempus-posisjonen.

¹¹ C-posisjonen = Subjunksjons-/complementizer-posisjonen.

(5a)

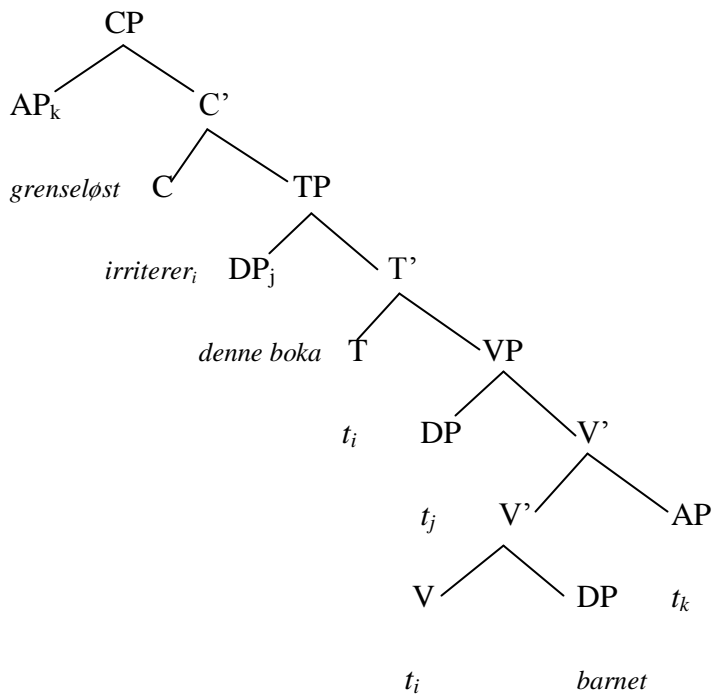
Dypstruktur:

(Åfarli og Eide 2003:84-85)

(5b)

Mulig overflatestruktur:

(Åfarli og Eide 2003:84-85)

2.4 Setningsadverbialer i norsk

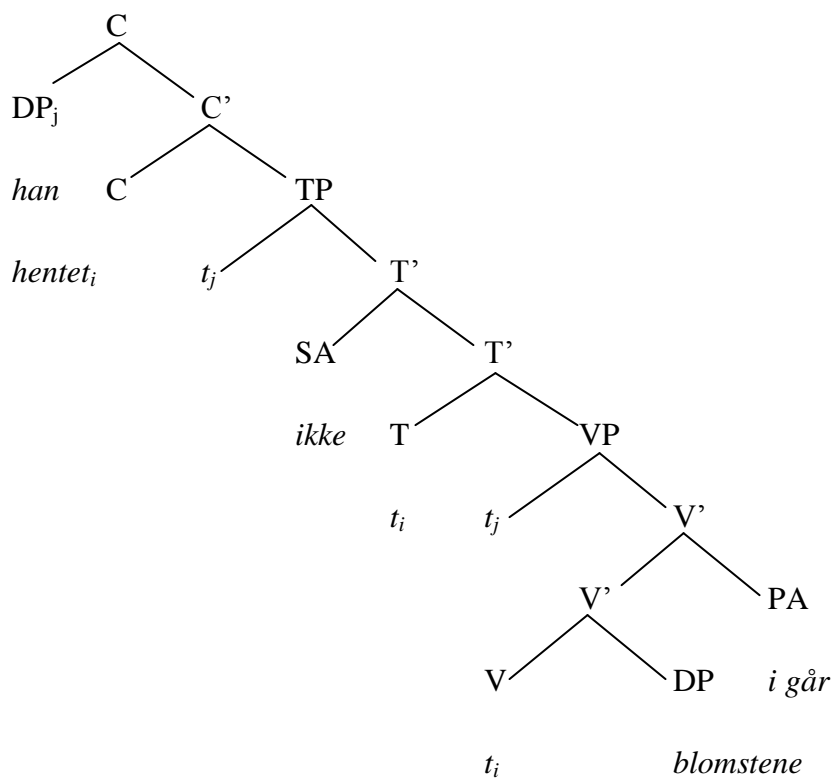
Adverbialer skiller seg fra andre setningsledd på flere måter. De kan variere i antall fra null til uendelig, innad i en og samme setning. De kan også bytte plasser med hverandre, innenfor undergruppene. Adverbialer på norsk kan deles i to grupper; setningsadverbialer (SA) og predikatsadverbialer (PA).

Ifølge prinsipp- og parameterteorien er forskjellen på de to undergruppene at setningsadverbialer venstreadjungeres til T' i hovedsetninger, mens predikatsadverbialer høyreadjungeres til V' (Åfarli og Eide 2003:87-89).

Setningsadverbialene står altså mer ”midt i setningen”, det vil si på plassen direkte til høyre for det finite verbet, mens predikatsadverbialene er lenger til høyre (Åfarli og Sakshaug 2006:52-53).

(6a)

Overflatestruktur ved hovedsetning med setningsadverbial¹² og predikatsadverbial:

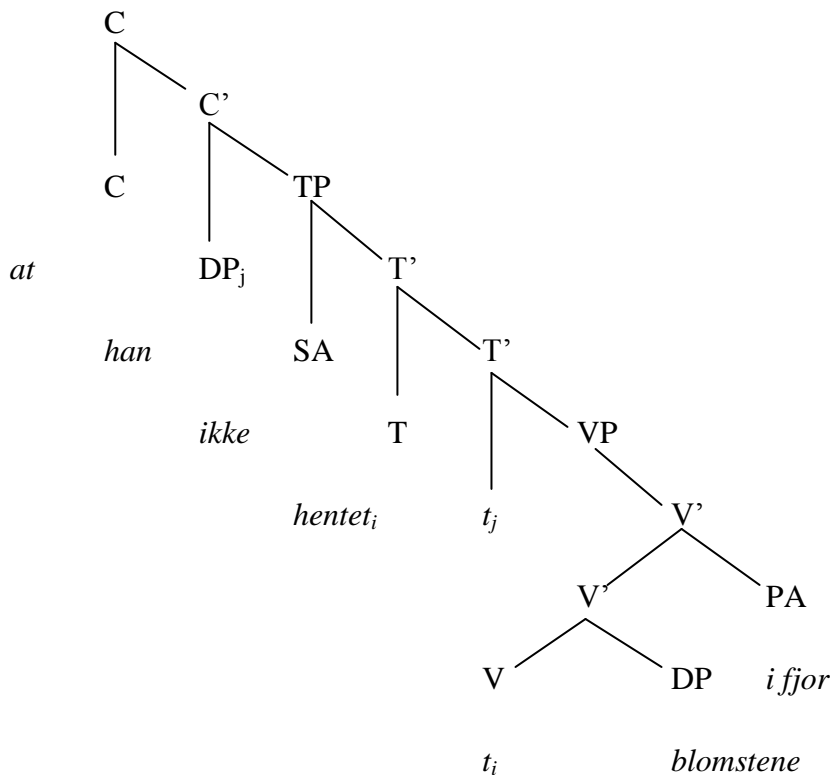

Dette er altså et fast mønster i hovedsetninger, men når vi ser på leddsetninger ser vi et ganske annet mønster. Der er nemlig hovedregelen for plassering av setningsadverbialer motsatt av hva den er i hovedsetninger. Det finite verbet står til høyre for setningsadverbialet i leddsetninger (Åfarli og Sakshaug 2006:54).

¹² I noen tilfeller står SA til venstre for det finite verbet i hovedsetninger også. Da regner vi med at SA venstreadjungeres til TP (Åfarli og Eide 2003:93).

(6b)

Overflatestruktur ved leddsetning med setningsadverbial og predikatsadverbial:

Prinsipp- og parameterteorien forklarer denne forskjellen med at vi har verbflytting i hovedsetninger, og at setningsadverbialet i utgangspunktet står til venstre for det finitte verbet i hovedsetninger også (Åfarli og Sakshaug 2006:54). Dette stemmer overens med tanken presentert i forrige avsnitt om at helsetninger og leddsetninger genereres fra samme dypstruktur, og at hovedsetninger kommer til gjennom verbflytting, mens leddsetninger ikke tillater verbflytting til C.

2.5 Relativsetninger

2.5.1 Innledning

Leddsetninger kan deles inn i flere undergrupper, som for eksempel *at-setninger*, *om-setninger*, *adverbielle setninger*, *infinitivssetninger* eller *relativsetninger*¹³. I denne oppgaven fokuserer vi på leddstilling i relativsetninger med setningsadverbial, og det er derfor viktig å klargjøre hva som kjennetegner setningsstrukturen i en relativsetning.

Først i dette underkapittelet skal vi se på to sentrale kjennetegn på at vi har med en relativsetning å gjøre; subjunksjonen *som* og *korrelat*. *Som* opptrer ofte i relativsetninger, men det finnes også relativsetninger som ikke behøver *som*. Korrelatet, derimot, kommer man ikke forbi; alle relativsetninger peker tilbake på et korrelat i hovedsetningen relativsetningen hører til i.

Andre halvdel av underkapittelet tar for seg grammatisk flytting, og hva det vil si at relativisering er et eksempel på *langdistanseflytting*. Vi vil se et eksempel på en setningsstruktur til en hovedsetning som inneholder en relativsetning med setningsadverbial. Denne vil vi ta med oss videre i oppgaven, og bruke når vi skal sammenligne setningsstrukturen for relativsetninger i norsk i Norge med den i amerikanskansk.

2.5.2 Korrelat

En relativsetning er en undersetning som står til et ledd med nominal funksjon i hovedsetningen, kalt *korrelat* (Faarlund m.fl. 1997:1054). Korrelatet er altså plassert utenfor relativsetningen, og er alltid relatert til en underforstått tom posisjon inne i relativsetningen. Denne tomme posisjonen kalles *den relativiserte posisjonen* (Åfarli og Eide 2003:271).

Eksempel (7a) og (7b) på neste side viser to hovedsetninger som inneholder relativsetninger. Vi finner relativsetningen innenfor hakeparentesene. Korrelatet er i uthevet skrift, og den relativiserte posisjonen er markert med R.

¹³ Les mer om undergrupper av leddsetninger i Åfarli og Sakshaug (2006:kapittel 6).

(7a)

*Jeg kjenner **mannen** [som Ola ga R litt fisk]*

(Åfarli og Eide 2003:271)

(7b)

*Jeg har sett **fiskene** [som Ola ga denne mannen R]*

(Åfarli og Eide 2003:271)

Hvis vi tenker oss at vi setter korrelatordet i R-posisjonen, så ser vi at relativsetningen blir til en hovedsetning; *Ola ga mannen litt fisk* eller *Ola ga denne mannen fiskene*. Dette viser tydelig båndet mellom korrelatet og den relativiserte posisjonen.

2.5.3 Subjunksjonen *som*

Relativsetninger innledes ofte av ordet *som*.¹⁴ Det er vanlig at man i norsk regner *som* til ordklassen subjunksjoner (Åfarli og Eide 2003:271, Faarlund m.fl. 1997:1054), så det skal vi også gjøre her. Subjunksjoner defineres som ubøyde ord som innleder leddsetninger (Åfarli og Eide 2003:364), og eksempler kan foruten *som* være *fordi*, *mens*, *at*, *å* eller *hvis* (Faarlund m.fl. 1997:25).

I relativsetninger må *som* benyttes når den relativiserte posisjonen er subjektsposisjonen, samtidig som *som* også kan brukes når den relativiserte posisjonen ikke er subjektsposisjonen (Åfarli og Sakshaug 2006:167).

I eksempel (8a) på neste side er det objektet som er relativisert. Vi ser at *som* er valgfritt. I eksempel (8b) er det subjektet som er relativisert. *Som* er dermed obligatorisk.

¹⁴ *Som* kan brukes i andre sammenhenger enn relativsetninger (Faarlund, Jan Terje m.fl. 1997).

(8a)

*Han gir henne [**den stolen** (som) jeg kjøpte]*

(Faarlund m.fl. 1997:1054. Eksemplet er tilpasset.)

(8b)

*[**Du** som snakker kinesisk], får gå først*

(Faarlund m.fl. 1997:1054. Eksemplet er tilpasset.)

2.5.4 Langdistanseflytting

Prinsipp- og parameterteorien er en av de mange grammatiske teoriene som regner flytting som en sentral del av den grammatiske strukturen. Flytting er navnet brukt på at enkelte elementer i setningen flytter oppover i trestrukturen, som for eksempel verbets flytting fra V til T (for å finne tempus) og i hovedsetninger videre til C (for å finne setningstype). Man kan med andre ord ikke flytte ledd overalt etter som det passer en; det er regler og restriksjoner som må følges.

Relativisering er en form for langdistanseflytting (Åfarli og Eide 2003:274). Flytting som krysser en TP-grense kalles en langdistanseflytting, mens en flytting innenfor en TP-grense kalles en kortdistanseflytting. Er en flytting først en langdistanseflytting, kan den krysse så mange TP-grenser den måtte ønske, som illustrert i eksempel (9).

(9)

***Denne hesten**_i [hadde han hørt [at avisene hadde meldt [at politiet hadde fått innrapportert [at en jockey hadde pisket **t_i** altfor hardt]]]]]*

(Åfarli og Eide 2003:259)

En type flyttingsrestriksjon som er viktig for relativsetninger, er det som kalles *øy-restriksjoner*. Noen konstituenten er det nemlig ikke mulig å flytte fra; de er som øde øyer å regne. *Subjektvilkåret* er et eksempel på en slik øy-restriksjon. Dette vilkåret sier at det ikke er mulig å langdistanseflytte en frase som er del av et subjekt. Dermed er det heller ikke mulig å relativisere en frase som er del av et subjekt, i og med at relativisering er en type langdistanseflytting.

En annen restriksjon på langdistanseflytting er det vi kaller *subjasensvilkåret*.¹⁵ Dette vilkåret medfører at det leddet som langdistanseflytter, må være innom alle de ledige <spes, CP>-posisjonene i det syntaktiske treet på vei opp til sin endelige posisjon. (Åfarli og Eide 2003:258-274). I eksempel (9) over har altså *denne hesten* vært innom alle <spes, CP>-posisjonene i setningen.

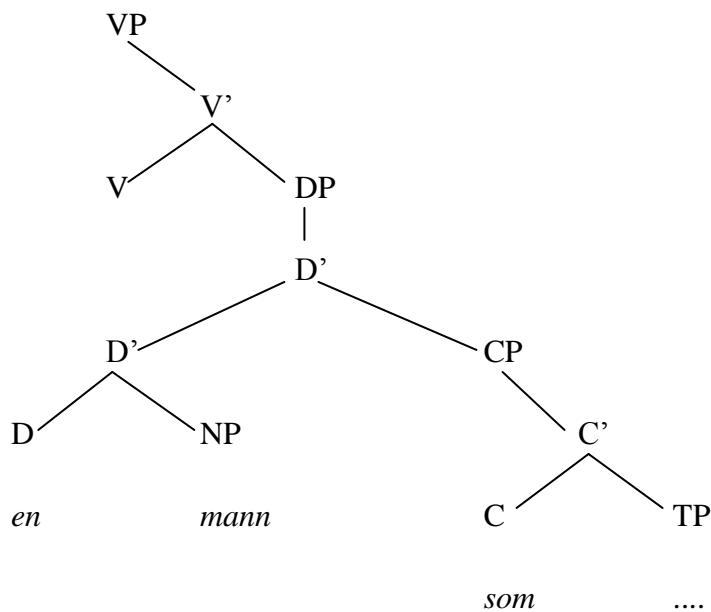
2.5.5 Operator

Når et ledd flytter ut av en posisjon, så blir det alltid igjen et spor etter leddet. Som vi har sett i grammatiske trær tidligere i denne oppgaven, så markeres dette sporet i det grammatiske treet med en *t* (trace). I og med at det gjerne er flere flyttede ledd i en og samme setning markeres sporet også med en bokstav, som også ordet merkes med i sin sluttposisjon, for eksempel t_i .

I og med at relativisering regnes som en flytting, så medfører det at den relativiserte posisjonen er et spor. Som vi slo fast tidligere i dette underkapittelet, så er det det underforståtte korrelatet som står i den relativiserte posisjonen, men korrelatet kan ikke være den syntaktiske antesedenten til dette sporet. Antesedenten til sporet i den relativiserte posisjonen må, på grunn av subjasensvilkåret, stå i nærmeste ledige <spes, CP>-posisjon. Korrelatet står ikke i relativsetningens <spes, CP>-posisjon. Korrelatet har sin grammatiske posisjon i hovedsetningen, og har relativsetningen adjungert til seg, som vist i (10) på neste side:

¹⁵ Subjasensvilkåret kan forklares på flere måter; for detaljer, se Åfarli og Eide (2003:261).

(10)

(Åfarli og Eide 2003:279)

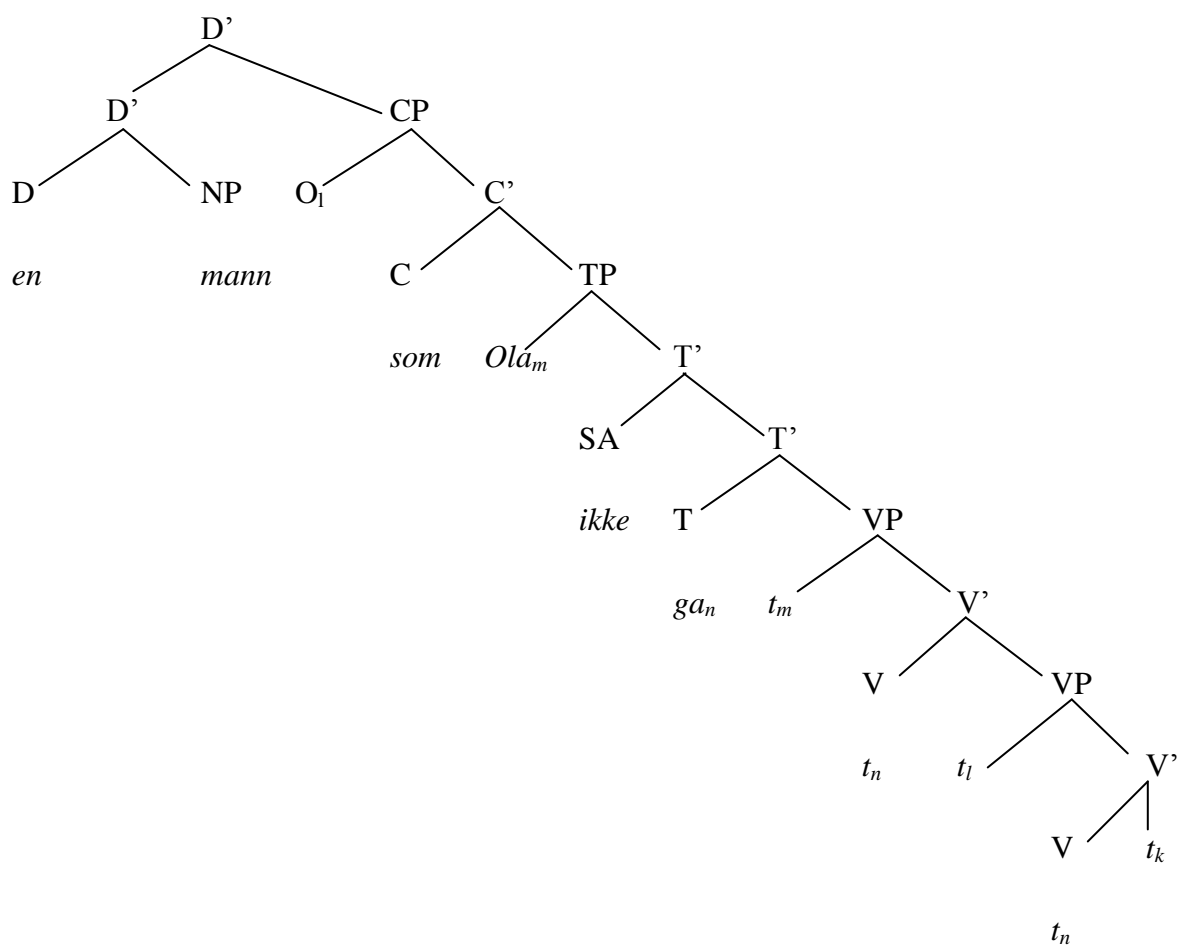
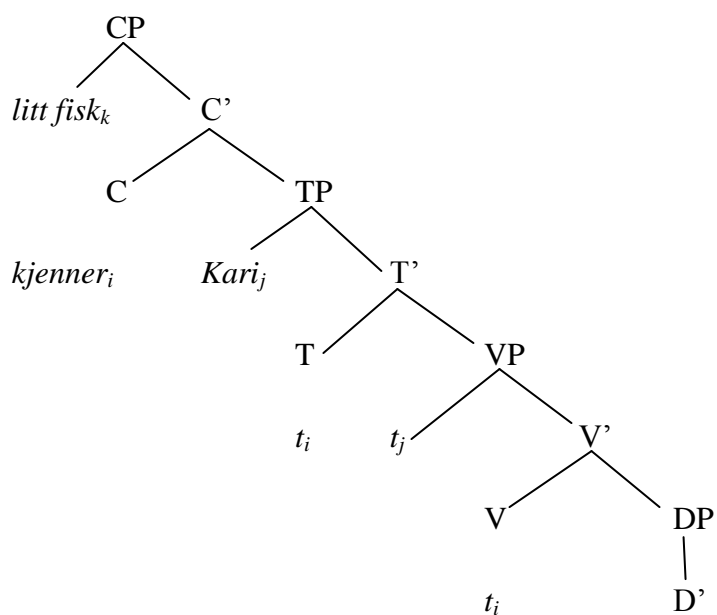
Som sin plass i treet er selvfølgelig subjunksjonsplassen C. I og med at subjunksjonen er det første ordet i en relativsetning, så står < CP, spes> tom. Men relativisering er en langdistanseflytting, og et ledd som langdistanseflytter er, som nevnt over, innom alle <CP, spes>-muligheter på sin vei til sin endelige posisjon. Det som den relativiserte posisjonen er et spor for, må altså være å finne i relativsetningens <CP, spes>.

Det som flytter til < CP, spes> er en abstrakt *operator*, altså en operator som ikke er fonetisk realisert. Denne er semantisk knyttet til korrelatet, men det er ikke en syntaktisk relasjon mellom dem. I relativsetninger som ikke har subjunksjon, men heller et relativadverb eller relativpronomen, regner vi C-posisjonen som tom, mens operatoren da er fonetisk realisert, som for eksempel *der* eller *hvor* (Åfarli og Eide 2003:274-276).

Eksempel (11) på side 35 viser setningsstrukturen til en hovedsetning som inneholder en relativsetning med setningsadverbial. Alt gjennomgått i dette underkapittelet er å se i dette

eksemplet, og vi tar utgangspunkt i dette syntaktiske treet, når vi senere skal se på strukturen i den amerikansk-norske relativsetningene.

(11) Overflatestruktur av en hovedsetning som inneholder en relativsetning med SA:

(Åfarli og Eide 2003:279. Eksemplet er tilpasset.)

3.0 Metode og utvalgelse

3.1 Innledning

I denne oppgaven benytter jeg både amerikansknorsk materiale og norsk materiale. Jeg leter etter relativsetninger med setningsadverbial, for så videre å se på om de har V3- eller V2-leddstilling. Det norske materialet er fra Tekstlaboratoriet ved Universitetet i Oslo, nærmere bestemt ScanDiaSyns Nordisk Dialektkorpus. Dette er et stort, søkbart korpus, og utfordringen ligger her i å begrense antall treff til et håndterlig og, ikke minst, relevant materiale.

Det amerikansknorske materialet jeg bruker er samlet inn av Janne Bondi Johannessen og Signe Laake i USA i mars 2010, og disse videoopptakene er også å finne på nettsidene til Tekstlaboratoriet til Universitetet i Oslo. Siden NorAmDiaSyn-filene bare ligger ute som lyd- og videofiler, og ikke er transkriberte og søkbare, så er det en tidkrevende prosess å lytte seg gjennom disse samtalene, på jakt etter relativsetninger med setningsadverbial.

De informantene som NorAmDiaSyn bruker er alle amerikanere som snakker den norsken de vokste opp med i sitt norskspråklige miljø i USA. De har ikke lært norsk som et fremmedspråk; de har norsk som morsmål. Dette kapittelet avsluttes med litt generell informasjon om det amerikansknorske språket, og til slutt informasjon om de forskjellige informantene som bidrar i denne oppgaven.

3.2 Materialet

3.2.1 Det amerikansknorske materialet

Det er begrenset med opptak av amerikanere som har vokst opp med norsk som dagligtale i hjemmet i USA. Tekstlaboratoriet har en viss mengde, men ingen av disse er transkriberte, og dermed heller ikke søkbare. Det var derfor nødvendig å lytte igjennom og lete opp eksempler ”manuelt”, noe som er en tidkrevende prosess. Det kan også gå langt

mellom hvert relevante treff, da relativsetninger med setningsadverbial ikke er så vanlig i muntlig norsk, som vi skal komme nærmere inn på i neste underkapittel.

Johannessen og Laake sine opptak fra mars 2010 inneholder blant annet tolv opptak av to og to amerikanere i samtale med hverandre. De har fått oppgitt temaer de kan snakke om, hvis de ønsker, men snakker ellers helt uforstyrret i ca. 20-30 minutter. Disse dialogopptakene er spesielt interessante, fordi amerikanerne her snakker norsk så fritt som det kan bli i en opptakssituasjon. Det ble også gjort mange slike opptak på feltarbeidet jeg deltok på i september 2010, men dette materialet var ikke tilgjengelig hos Tekstlaboratoriet, da jeg begynte arbeidet med denne oppgaven. Det at jeg ikke jobber med et materiale jeg selv har vært med på å samle inn er en metodisk fordel. På denne måten er jeg helt sikker på at jeg ikke kan ha hatt arbeidsspørsmålene i bakhodet på en måte som kan ha påvirket informantenes språk eller samtaletemaer foreslått.

Johannessen og Laake (og andre) har også opptak av amerikanere i samtale med en av dem, men jeg unngår å bruke disse opptakene til noe annet enn bakgrunnsinformasjon om informantene. Dette fordi amerikanerne snakker naturligere seg i mellom, og kanskje vil endre språket sitt, bevisst eller ubevisst, i samtale med ”en ekte nordmann fra Norge”. Dette kan resultere i at vedkommende enten snakker en norsk som ligger tettere opptil den norsken som snakkes i Norge i dag, eller at vedkommende blir så usikker at han eller hun ender opp med å ta språklige valg vedkommende ellers aldri tar.

Materialet består av tolv dialoger, og det endte med å være kun tolv relativsetninger med setningsadverbial å finne i disse tolv dialogene. I noen av samtalene finnes det knapt en eneste relativsetning, mens andre informanter bruker det jevnt gjennom hele samtalen. Men selv blant dem som bruker relativsetninger, så er det sjelden i kombinasjon med setningsadverbial.

I ScanDiaSyns intervjuer i Norden stiller man i tillegg deltagerne spørsmål om egen dialekt, og ber om deres egne refleksjoner over hva de sier og hvorfor. Dette fungerer ikke like godt blant de norskamerikanske informantene. De har stort sett ikke hatt norskundervisning på skolen, og er ofte ikke veldig reflekterte over sin egen norsk. Ved å stille grammatiske spørsmål er det lett å gjøre dem usikre. De fleste av dem er jo også mellom 70 og 90 år, og det gjør det også vanskeligere å stille veldig ”tekniske” spørsmål.

3.2.2 Det norske materialet

ScanDiaSyn, som NorAmDiaSyn er en del av, har et stort, søkbart korpus kalt Nordisk Dialektkorpus, som inneholder 1 873 585 ord¹⁶. På korpusets nettside står følgende: "*Nordisk Dialektkorpus er et talespråkskorpus med norske, svenske, danske, færøyske og älvdalske dialekter. Korpuset består av transkripsjoner av intervjuer og samtaler knyttet til lyd- og videoopptak. Opptakene er både nye og eldre.*"

(<http://www.hf.uio.no/tjenester/kunnskap/sprak/korpus/nordisk-korpus.html>)

I dette norske materialet fra Nordisk Dialektkorpus er utfordringene helt annerledes enn med det manuelt opptalte amerikansk-norske materialet. Nordisk Dialektkorpus gir mange treff, og i søkbare korpus er det også mulig å håndtere mange treff. Allikevel har korpuset noen begrensninger, som gjør mitt norske materiale mindre pålitelig. Det inneholder ikke en mulighet til å søke etter setningstype relativsetninger, eller en mulighet til å søke bare setningsadverbial istedenfor alle adverbial.

For å kunne håndtere det kolossale norske materialet, måtte altså søket presiseres. Siden man ikke kan søke på relativsetninger, måtte jeg velge å søke etter setninger som inneholder ordet *som*¹⁷, for å få et treff på søket som er håndterlig og relevant. Det vil da si at relativsetninger uten *som* ikke kommer inn i tallene som presenteres. Det kan dermed vurderes til å være et mangelfullt tallmateriale å ta utgangspunkt i, men på bakgrunn av det amerikansk-norske materialet kan det rettferdiggjøres. De amerikansk-norske treffene er samlet inn manuelt, ved å høre gjennom opptak og notere relevante treff fortløpende. Ingen av de amerikansk-norske opptakene inneholder relativsetninger med setningsadverbial uten *som*. På denne måten blir det i mine øyne fordelaktig å bare holde seg til relativsetninger med setningsadverbial med *som* i det norske materialet også.

Et annet problem som oppstår på grunn at det norske materialets størrelse er at et søk *som + verb + adverbial* gir forferdelig mange treff, hvorav veldig mange ikke er relativsetninger. Hvis man derimot søker med dobbelt verb, *som + verb + adverbial + verb*, så blir materialet mye mindre og mye mer relevant. Dette valget medfører at mange relevante relativsetninger med setningsadverbial blir utelatt, og det er i utgangspunktet uheldig.

¹⁶ Dette tallet er fra november 2010. Korpuset blir stadig større.

¹⁷ *Som* kan brukes i andre sammenhenger enn relativsetninger (Faarlund, Jan Terje m.fl. 1997).

Til tross for at Nordisk Dialektkorpus er stort, så er det relativt få treff på søket med bare sammensatte verb. Siden jeg har sett meg nødt til å bare bruke relativsetninger med doble verb i det norske materialet, så kunne jeg valgt å bare se på relativsetninger med doble verb i det amerikansk-norske materialet også. Det viser seg at det ikke er noen komplekse verb i det amerikansk-norske materialet, så det ville bli lite fruktbart å følge den linjen. Dermed blir det slik at det norske materialet bare har sammensatte verb, mens det amerikansk-norske bare har enkle verb. Det første som et resultat av presisering av søk; det siste som et resultat av materialet selv.

3.3 De amerikansk-norske språkbrukerne

Johannessen og Laake (2011) sier at det amerikansk-norske språket i Midtvesten i USA kan sees som én norsk dialekt. Denne dialekten kjennetegnes blant annet av en syntaks inspirert av de østlandske dalføra i Norge og et ordforråd som inneholder en mengde engelske ord, men med norsk morfologi.

Den slektningen som kom fra Norge til USA kom med sin norsk fra sitt norske dialektområde. Norsken til dem av slektningene som fortsatt snakker norsk i dag bærer veldig preg av dette, og dialektbruken kan for oss nordmenn høres gammeldags ut til tider. Bokmål er ikke vanlig, og å snakke utelukkende en bokmålsnær østlandsdialekt kan dermed medføre store kommunikasjonsproblemer i dette området.

De fleste snakker også en blanding av forskjellige norske dialekter. Kanskje kom slektningene fra forskjellige steder i Norge, men de har også blitt påvirket av andre norsk-amerikanere med slektninger fra andre dialektområder. På den måten består det amerikansk-norske språket av trekk fra flere norske dialekter.

En del av informantene har ikke helt tatt til seg at det er språkforskning vi driver med. Når vi stiller spørsmål om familie og oppvekst, så har de lett for å tro at vi enten er slektsforskere eller historikere. De kan derfor bli veldig opptatt av at de ikke husker nøyaktige årstall eller navn og stoppe helt opp, eller føle at de ikke får uttrykt seg presist nok på norsk og dermed stadig slå over til engelsk. Det fine med disse informantene er at de sjelden prøver

å gjøre til det norske språket sitt, men ulempen er jo at opptaket rett og slett kanskje ikke inneholder så mye norsk.

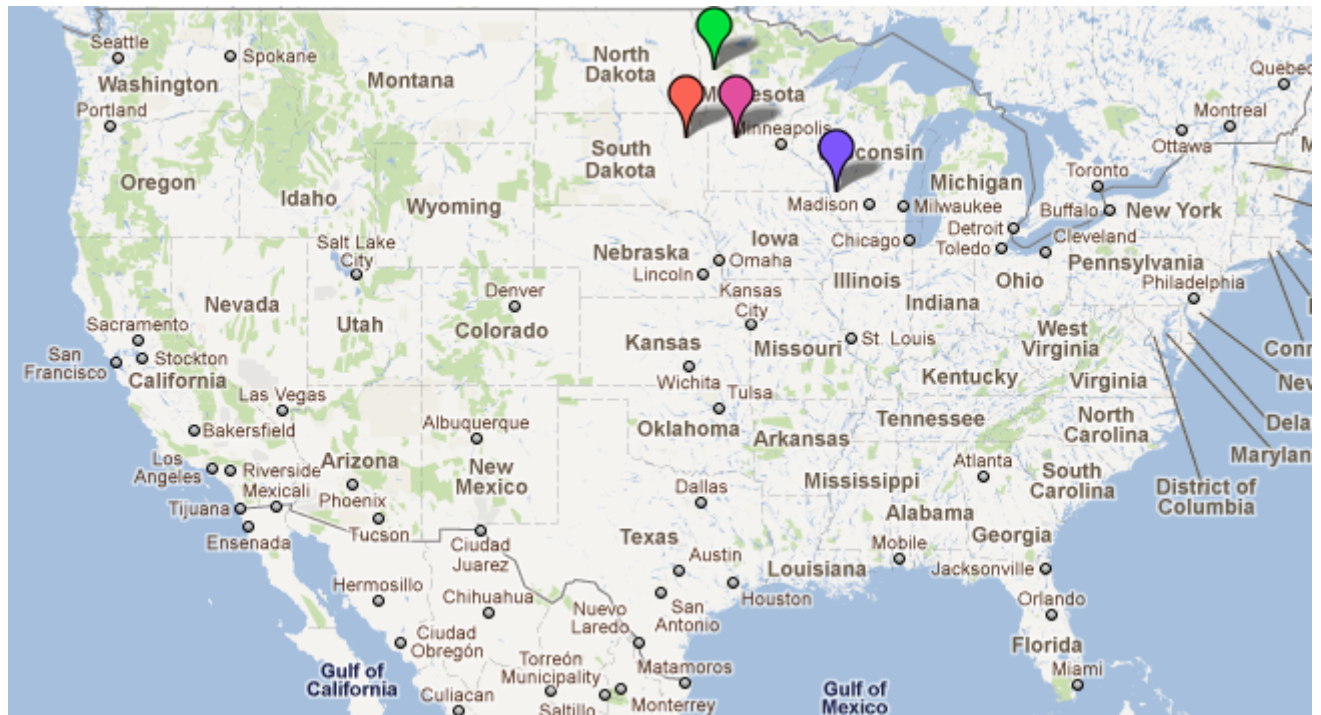
Jeg har valgt å gjengi setningene på bokmål, da jeg utelukkende fokuserer på leddstilling i denne oppgaven. Det betyr også at ord som avviker på grunn av dialekt og språk blir tilpasset. Dette gjelder både leksikalske og morfologiske forhold. Jeg viser relativsetningene med et utdrag av hovedsetningen rundt. Dette av rent praktiske årsaker, da mange av hovedsetningene i dette materialet kan være uendelig lange og usammenhengende, som jeg var inne på i avsnittet over.

Informantene omtales i denne oppgaven ved den koden de fikk da materialet ble samlet inn, som er Nordisk Dialektkorpus sin måte å kode informanter på. Første ledd av koden er stedsnavn etterfulgt av navnet på staten stedet ligger i. Så følger et tall, da informanter fra samme sted blir nummerert fra 1 og oppover så langt som nødvendig. Til slutt i koden er det to bokstaver. Først en *u* eller *g*, som indikerer om informanten er ung eller gammel. Alle disse amerikansk-norske informantene er kodet med *g*, da de alle er over 60 år. Den siste bokstaven er en *m* eller *k*, som viser om informanten er mann eller kvinne. *sunburg_MN_04gk* er altså en gammel kvinne fra Sunburg i Minnesota, mens *westby_WI_02gm* er en gammel mann fra Westby i Wisconsin.

3.4 Informasjon om informantene

Alle informanter brukt i denne oppgaven er født i USA. Johannessen og Laake gjorde, i tillegg til samtaleopptakene, også opptak der en av dem intervjuet informanten om blant annet familiehistorien og norskbruk i oppveksten og i dag. Det er disse opptakene jeg har brukt for å finne bakgrunnsinformasjon om de aktuelle informantene jeg presenterer her.

Figur 1: Kart over informantenes hjemsteder

- Sunburg, Minnesota
- Gary, Minnesota
- Webster, South Dakota
- Westby, Wisconsin

3.5 Gary, Minnesota

3.5.1 Innledning

Byen Gary ligger i Norman County i staten Minnesota, og U.S. Census Bureau antok at det var 190 innbyggere her i 2009 (www.census.gov). Her gjorde Johannessen og Laake opptak av en mann og en kvinne. Kvinnen, som er kodet som *gary_MN_02gk*, sa en relativsetning med setningsadverbialer i, og er dermed en av informantene jeg bruker i denne oppgaven.

3.5.2 *gary_MN_02gk*

gary_MN_02gk er født i 1921, og var i sitt 89. år da opptaket ble gjort. Hun bor på prærien utenfor Gary, på gården som farfaren og farmoren kom til fra Hallingdal i 1878. Morfaren og mormoren kom fra Sogn til Gary i ca. 1883. Hun har bodd hele livet i Minnesota, og har ikke utdanning utover high school. Etter skolen jobbet hun på gården til foreldrene, og senere har hun vært husmor med tre barn.

Hun snakker svært godt norsk, og slår blant annet om til litt sognemål, når hun snakker om familien fra Sogn. Hun snakket mye norsk som barn, men nå blir det ikke så ofte. Hun har ikke lært norsk på skolen, og ble konfirmert på engelsk. Allikevel leser hun norske bøker, og oversetter norske brev til engelsk. Hun er interessert i slektsgranskning og norsk historie, spesielt middelalderen. Hjemme serverer hun norsk mat, og barna hennes forstår godt norsk. Det hender også at de bruker norske ord.

Hun har vært i Norge syv ganger mellom 1957 og 2001. De første gangene kom hun med skip, som brukte ni dager hver vei. På disse første reisene ble hun i Norge i ca. to og en halv måned. Hun har kontakt med slektninger i Norge fortsatt.

3.6 Sunburg, Minnesota

3.6.1 Innledning

Byen Sunburg ligger i Kandiyohi County i staten Minnesota, og her mente U.S. Census Bureau at folketallet var 101 personer i 2009 (www.census.gov). Wikipedia fremhever i sin omtale av byen at Sunburg er kjent for å verdsette sin norskamerikanske arv (http://en.wikipedia.org/wiki/Sunburg,_Minnesota). I denne byen gjorde Johannessen og Laake opptak med hele 13 personer, og tre av dem kan brukes i oppgaven min, fordi de har brukt relativsetninger med setningsadverbialer.

3.6.2 *sunburg_MN_04gk*

sunburg_MN_04gk var 67 år da opptaket ble gjort. Hun vokste opp på gård, og snakket både norsk og engelsk; norsk med besteforeldrene på morssiden og hovedsakelig engelsk med foreldrene. Brødrene hennes snakker ikke mye norsk i dag. Hennes morfars familie dro fra Norge på 1800-tallet. Familien hennes på mors side kom fra Eggedal og Flå, og farens familie fra Skien. Hun er konfirmert på engelsk, og verken leser eller skriver norsk mer enn at hun kan forstå et og annet ord. Hun utdannet seg til sykepleier etter high school, og har jobbet på sykehus i mange år. Hun er gift, men har ikke barn.

Hun har vært i Norge to ganger à ca. ti dager, og hun har besøkt blant annet Hallingdal, Bergen, Oslo og Trondheim. Hun har også hatt besøk fra Norge et par ganger. Hun møter andre som snakker norsk en gang i uka på det lokale kulturhuset, og da snakker de hovedsakelig norsk sammen. Hun er opptatt av å lage norsk mat, og å opprettholde norske tradisjoner.

3.6.3. *sunburg_MN_05gk*

sunburg_MN_05gk var 84 år i 2010, og har slektninger fra Sigdal og Flå. Faren hennes reiste alene fra Norge da han var 19 år gammel, og bosatte seg med slektninger, som bodde i nærheten av Sunburg. Han var bonde og snekker, men da han fikk helseproblemer flyttet familien til Wilmare, og moren hennes, som hadde norsk mor, begynte å jobbe i et vaskeri. Faren døde bare 40 år gammel.

sunburg_MN_05gk snakket bare norsk, da hun begynte på skolen. Hun lærte altså å snakke engelsk på skolen. Alle ungene var norske, og det var læreren også. De fikk lov til å snakke norsk på skolen, men hun kjenner til andre som ikke fikk lov til det. Hun er konfirmert på engelsk.

sunburg_MN_05gk bodde på en gård utenfor Sunburg med mann og seks barn. Mannen hennes jobbet som sveiser, i tillegg til å drive gården, som hadde både kyr, griser og høns. De flyttet inn til Sunburg for 33 år siden. Hun snakket norsk med mannen sin, og ungene deres forstår noe norsk, som de har plukket opp fra å høre henne prate. Hun skulle ønske hun hadde lært dem mer norsk, da de var barn. Hun er veldig glad for at fire av barnebarna har benyttet muligheten til å ta norskkurs på skolen. Der lærer de bokmål, som hun ikke kjenner så godt til, og det kan dermed være vanskelig å forstå dem, hvis de snakker veldig fort. Hun vet, for eksempel, at vi bruker ordet *bil* i Norge, som ikke brukes i amerikanskansk

Hun har vært i Norge en gang, for 33 år siden. Hun besøkte Sigdal og områdene rundt, og traff masse slektninger. Det har vært mange på besøk fra Norge i Sunburg, og mange av dem fra Hallingdal. Hun er glad for å være norsk, og liker å lage norsk mat.

3.6.4 *sunburg_MN_06gm*

sunburg_MN_06gm er født i 1936, og var 73 år, da opptaket ble gjort. Han har veldig god oversikt over familiehistorien sin. Foreldrene hans er født i Sunburg, og det er han også. Morfaren hans kom til USA fra Osterøy i 1871 eller 1872. Farmoren kom fra Sigdal. Farfaren var født i USA, men faren hans igjen kom fra Norge. Mormoren var også født i USA, og også hennes far kom fra Norge. Han mener at de norske oldefedrene hans kom til USA rundt 1850.

sunburg_MN_06gm lærte engelsk på skolen, og fikk ikke lov til å snakke norsk der. Han er konfirmert på engelsk. Han gikk videre på skolen, både på college og universitet, og har master- og ph.D.-grad i mechanical engineering. Han bodde i New Jersey i 27 år, men bor nå i Wilmare. Verken hans kone eller to døtre snakker norsk, og ikke snakker han så ofte norsk med venner, heller. Noen ganger møter han andre norsktalende på kulturhuset i Sunburg. Han ser på seg selv som først og fremst amerikansk, men også norskamerikansk. Han er glad i sin norske arv, men lager lite norsk mat selv. Han er medlem av Sønner av Norge i Wilmare, og der serveres det ofte norsk mat.

Han har vært i Norge ca. fem ganger, og har besøkt blant annet Bergen, Oslo, Lillehammer og Sigdal. Vanligvis har turene vært ca. to uker lange, men i 1998 ble han i elleve uker. Han fikk første besøk fra Norge for ti-tolv år siden. Han lærte ikke å skrive og lese norsk som barn, men har tatt kurs som voksen, og nå brevveksler han med en firmenning i Norge.

3.7 Webster, South Dakota

3.7.1 Innledning

Webster ligger i Day County i staten South Dakota, og her antok U.S. Census Bureau at det var 1661 innbyggere i 2009 (www.census.gov). Her gjorde Johannessen og Laake opptak av to stykker som snakket norsk, og en av dem brukte en relativsetning med setningsadverbial.

3.7.2 *webster_SD_gm02*

webster_SD_gm02 er født i 1925, og var 84 år da opptaket ble gjort. Både moren og farens slekt kom fra Mo i Rana, og det hører vi på dialekten hans. Han mener en av bestefedrene kom fra Norge rundt 1880. Han har vokst opp på en stor gård, med blant annet kyr, griser og høns. Han hadde bare snakket norsk hjemme, frem til han begynte på skolen da han var fem år. Han gikk på skolen i åtte år, men gikk ikke på high school, fordi han måtte være hjemme og jobbe på gården.

Selv er han var ikke bonde, men har jobbet med veiarbeid i 30 år. Han er gift, men har ingen barn. Konas familie er fra Nordfjord. Hun forstår alt han sier, men liker ikke å snakke norsk selv. Han har aldri vært i Norge, men har fått besøk av slekta på morens side. Han kan lese litt norsk, blant annet i Bibelen.

3.8 Westby, Wisconsin

3.8.1 Innledning

Westby ligger i Vernon County i staten Wisconsin, og hadde ifølge U.S. Census Bureaus beregninger 2128 innbyggere i 2009. Dette gjør Westby til den eneste av hjembyene presentert i denne oppgaven med et voksende folketall (www.census.gov). Folketellingen i 2000 viste også at 99,1 prosent av befolkningen i Westby var hvite, og ifølge Wikipedia var de fleste av disse norskamerikanere. Nettstedet www.westbywi.com forteller at Westby er oppkalt etter nordmannen Ole T. Westby, som bosatte seg her. Nettsiden annonserer også datoen for byens årlige tre dager lange syttendemai-festival, samt tilbyr oppskrifter på for eksempel krumkaker og mikro-rømmegrøt (www.westbywi.com). Westby har også fem hoppbakker, og den største av disse blir brukt både til nasjonale og internasjonale renn (snowflakeskiclub.com). I Westby gjorde Johannessen og Laake opptak av tre stykker, og to av dem har sagt setninger jeg bruker i denne oppgaven.

3.8.2 *westby_WI_02gm*

westby_WI_02gm var 82 år, da opptaket ble gjort. Han har gått grunnskole, og jobbet som bonde. Oldefaren hans reiste fra Gausdal til USA rundt år 1850. *westby_WI_02gm* snakket bare norsk frem til han begynte på skolen, og lærte seg engelsk der, da det var det eneste språket som ble brukt på skolen. Han er også konfirmert på engelsk.

westby_WI_02gm har aldri vært i Norge, men snakker veldig godt norsk. Han har hatt besøk fra Norge, og har kontakt med nordmenn i Norge. Han kan også lese norsk.

3.8.3 *westby_WI_03gk*

westby_WI_03gk er født i 1922, og var 87 år da opptaket ble gjort. Hun har gått ti år på engelsk skole, fra hun var seks år. Hun snakket bare norsk frem til skolealder, og hadde norsk skole om somrene. Hun er konfirmert på engelsk. Hun har bodd i Westby hele livet, der hun har jobbet som bonde. Foreldrene hennes er også født i Westby. Det var besteforeldrene hennes som dro fra Norge rundt år 1867. Mormoren og farmoren hennes var født i Tretten, mens farfaren kom fra Ringebu.

westby_WI_03gk har aldri vært i Norge, men har hatt besøk fra Norge to ganger. I dag har hun ingen kontakt med sin norske slekt. Hun er opptatt av sin norskamerikanske bakgrunn, og er glad i norsk mat, som lutefisk med lefse og potet.

3.9 Nøkkelinformasjon

Det er ikke alle informantene som har snakket om alt, men jeg har allikevel prøvd å samle noe av den sentrale informasjonen skjematisk, som vist i tabell 1.

Tabell 1: Oversikt over informantene og deres mest relevante egenskaper.

Informantkode	Alder i 2010	Snakket bare norsk frem til skolealder	Antall besøk i Norge	Snakker norsk jevnlig i USA	Kontakt med slekt i Norge	Skriver og leser norsk
<i>gary_MN_02gk</i>	89 år	n/a	7	lite	ja	ja
<i>sunburg_MN_04gk</i>	67 år	nei	2	ja	ja	nei
<i>sunburg_MN_05gk</i>	84 år	ja	1 (33 år siden)	ja	n/a	n/a
<i>sunburg_MN_06gm</i>	73 år	ja	5	ja	ja	ja
<i>webster_SD_02gm</i>	84 år	ja	0	lite	n/a	lite
<i>westby_WI_02gm</i>	82 år	ja	0	n/a	ja	ja
<i>westby_WI_03gk</i>	87 år	ja	0	n/a	nei	n/a

4.0 Presentasjon og analyse av data

4.1 Innledning

I denne delen av oppgaven vil jeg presentere mine data, og beskrive prosessen frem til analysen av disse dataene. Jeg har både amerikansknorske og norske data. Dette fordi jeg ønsker å se om eventuelle uventede treff i amerikansknorsk også finnes i norsk. Hvis vi ser den samme tendensen i norsk, så kan ikke disse uventede treffene regnes som et spesielt amerikansknorsk fenomen, men mer et generelt fenomen i norsk. Hvis vi derimot finner en uventet tendens i amerikansknorsk, som vi ikke ser i norsk, så har vi funnet et mulig kjennetegn på at vi har med amerikansknorsk dialekt å gjøre.

Jeg vil først presentere mine amerikansknorske data. Vi skal se på relativsetninger generelt, før vi ser på utvalget relativsetninger med setningsadverbial, som er snevert. Bare tolv av 136 relativsetninger i det amerikansknorske materialet har setningsadverbial. Etter dette ser vi på fordelingen av V2- og V3-ordstilling i disse tolv relativsetningene med setningsadverbial, og finner at halvparten av dem følger V3-mønsteret, slik vi regner at standardnorsk i Norge gjør. Det vil si at den andre halvparten er eksempler på V2-leddstilling i relativsetninger med setningsadverbial, som tradisjonelt ikke regnes som en mulighet i standardnorsk i Norge.

Er det norskamerikanske materialet for lite? Det er lavt i antall treff, men femti prosent av de tolv setningene viser det avvikende mønsteret vi leter etter eksempler på, og det er et veldig høyt tall. Med femti prosent treff kan man ikke en gang beskrive det som et avvikende mønster, men som en del av den amerikansknorske grammatikken.

Hvis V2-leddstilling i relativsetninger med setningsadverbial er så utbredt i amerikansknorsk, så er det interessant å se på hvordan dette er i norsk i Norge. Jeg presenterer norske data over relativsetninger generelt og relativsetninger med setningsadverbial spesielt. Her ser vi at det finnes eksempler på V2-leddstilling også i norske relativsetninger med setningsadverbial, men de er i prosentvis fåtall.

Til slutt sammenligner jeg de amerikansknorske relativsetningene som har setningsadverbial og V2-leddstilling, med eksemplene på det samme i norsk. Det viser seg at

alle de amerikansk-norske eksemplene bruker setningsadverbialet *ikke*, mens det norske materialet har forskjellige setningsadverb, men i liten grad *ikke*. Bare fire av 363 norske relativsetninger med setningsadverbial hadde V2-leddstilling og setningsadverbialet *ikke*, mot seks av tolv i det amerikansk-norske materialet.

4.2 Presentasjon av relativsetningene i det amerikansk-norske materialet

I tabell 2 på neste side viser jeg til sammen 136 relativsetninger i de tolv samtalene, som utgjør det amerikansk-norske materialet i denne oppgaven. Hver av de 23 informantene sier i snitt 5,91 relativsetninger i løpet av en samtale på 20-30 minutter, men som tabell 2 viser så varierer antallet relativsetninger veldig fra informant til informant.

Tabell 2 viser tallene i forhold til den enkelte informant. Den viser hvor mange relativsetninger hver enkelt informant sier, og hvor mange av disse som inneholder et setningsadverbial. Det er også markert i tabellen hvilken deltager som snakker med hvem. Tabell 2 er ment som en oversikt over alle informantene involvert, og som et utgangspunkt for tabell 3 i neste avsnitt, som utelukkende ser på relativsetninger med setningsadverbial. Bokstavkodene for relativsetninger i tabell 2 henviser altså til koden setningene har i tabell 3.

Som vi ser, så varierer det kraftig fra informant til informant hvor mange relativsetninger de sier i løpet av samtalen. I samtale 3 bruker ingen av de to informantene relativsetninger i det hele tatt, mens informant *Westby_WI_01gm* er oppe i henholdsvis 12 og 16 relativsetninger i samtale 11 og 12. Ingen av hans totalt 28 relativsetninger har setningsadverbial.

Tabell 2 viser at relativsetninger med setningsadverbial stort sett har blitt benyttet av informanter som bruker et relativt høyt antall relativsetninger. *Sunburg_MN_06gm* har for eksempel tre relativsetninger med setningsadverbial, flest av de norsk-amerikanske informantene, og det er av et totalt antall relativsetninger på 14. Men *Gary_MN_02gk* har også en relativsetning med setningsadverbial, til tross for at han bare sier en eneste relativsetning.

Tabell 2: Det totale antall relativsetninger sagt av informantene i materialet.

Samtalenr	Informantkode	Antall rel.setn.	Antall rel.setn. med setningsadverbial	Kode på rel.setn. med setningsadverbial
Samtale 1	Gary_MN_01gm	1		
Samtale 1	Gary_MN_02gk	1	1	a
Samtale 2	Hatton_MN_03gm	2		
Samtale 2	Hatton_MN_04gk	6		
Samtale 3	Hatton_ND_01gm	0		
Samtale 3	Hatton_ND_02gm	0		
Samtale 4	Sunburg_MN_01gm	1		
Samtale 4	Sunburg_MN_02gk	1		
Samtale 5	Sunburg_MN_03gm	2		
Samtale 5	Sunburg_MN_04gk	2	1	b
Samtale 6	Sunburg_MN_05gk	13	2	c, d
Samtale 6	Sunburg_MN_06gm	14	3	e, f, g
Samtale 7	Sunburg_MN_07gm	6		
Samtale 7	Sunburg_MN_08gk	6		
Samtale 8	Sunburg_MN_11gm	8		
Samtale 8	Sunburg_MN_12gk	9		
Samtale 9	Sunburg_MN_13gk	3 (?)		
Samtale 9	Sunburg_MN_14gk	9 (?)		
Samt. 10	Webster_SD_01gm	0		
Samt.10	Webster_SD_02gm	6	1	h
Samt.11	Westby_WI_01gm	12		
Samt. 11	Westby_WI_02gm	11	2	i, j
Samt.12	Westby_WI_01gm	16		
Samt.12	Westby_WI_03gk	7	2	k, l
Sum		136	12	

4.3 Presentasjon av relativsetninger med setningsadverbial i det amerikansk-norske materialet

Av 136 relativsetninger i det amerikansk-norske materialet, så er det tolv som har setningsadverbial. I tabell 3 på neste side presenterer jeg de tolv eksemplene på relativsetninger som inneholder et eller flere setningsadverbial som det amerikansk-norske materialet gir. Hver av disse setningene har fått en bokstavkode fra *a* til *l*. Setningene er også merket med den koden informanten fikk, da materialet ble samlet inn.

Tabellen viser at de tolv setningene er fordelt på syv informanter. Tre av disse har bare en relativsetning med setningsadverbial, mens fire av dem har to eller tre eksempelsetninger hver. Relativsetninger med setningsadverbial er ikke veldig utbredt i amerikansk-norsk, men når en informant først bruker en slik setningstype er altså sjansen stor for at det ikke var en engangshendelse.

Videre er det markert i tabell 3 hvorvidt relativsetningen har V2- eller V3-setningsoppbygning. Seks av disse setningene har en V3-leddstilling som er forventet etter norsk standardsyntaks, mens de resterende seks har V2-leddstilling. 50 prosent av relativsetningene med setningsadverbial i det amerikansk-norske materialet har altså en leddstilling som ikke er ventet ut ifra norsk i Norge. Til tross for et nokså beskjedent materiale, så er denne prosentandelen så stor, at vi må regne V2-leddstilling i relativsetninger med setningsadverbial som en del av den amerikansk-norske grammatikken.

Tabell 3: Det totale antall relativsetninger med setningsadverbial (SA) sagt av informantene i materialet.

Kode på rel.setn. med SA	Informantkode	Utdrag av setning	V2	V3
a	gary_MN_02gk	..også var det denne skolebussen, da, som ikke alltid hadde oppvarming..		x
b	sunburg_MN_04gk	..mange av dem, som du har ikke ..?	x	
c	sunburg_MN_05gk	..det er mange som ikke liker det..		x
d	sunburg_MN_05gk	..ett barnebarn som ikke kunne komme.		x
e	sunburg_MN_06gm	..familien, som jeg hadde ikke noe...hadde ikke truffet før...	x	
f	sunburg_MN_06gm	..gamle ord også, som de bruker ikke ..	x	
g	sunburg_MN_06gm	..et ord som var ikke kjent med..	x	
h	webster_SD_gm02	..X var en småby som var.. på den tiden var mest norsk		x
i	westby_WI_02gm	..var mye melk som ble ikke brukt	x	
j	westby_WI_02gm	..det er mange som har god jobb nå som ikke tar mer penger		x
k	westby_WI_03gk	..så bodde ho på ryggen, der som jeg også har vært hele mitt liv		x
l	westby_WI_03gk	Det var mange ord der som vi bruker ikke .	x	
Sum			6	6

4.4 Materialets størrelse og pålitelighet

4.4.1 Innledning

Tolv relativsetninger med setningsadverbial er et beskjedent tall. Men at seks av tolv relativsetninger med setningsadverbial har V2-leddstilling er et høyt tall. Alle disse seks relativsetningene med setningsadverbial og V2-leddstilling bruker setningsadverbialet *ikke*. Det er et veldig høyt tall. Disse tallene skal vi sammenligne med et norsk materiale. Før vi går dypere inn i de norske tallene, og sammenligningen mellom de norske og amerikanske tallene, vil jeg understreke de to metodiske hovedutfordringene materialet i denne oppgaven bringer, og hva de medfører med tanke på materialets pålitelighet.¹⁸

Det amerikansk-norske materialet er lite. Dette er fordi det er en svært tidkrevende prosess å fremdrive dette materialet. Det er i sin helhet basert på opptak som er gjort av norskamerikanere i USA. Å finne disse informantene er utfordrende.¹⁹ Ingen av disse amerikansk-norske opptakene er transkribert inn i et korpus. De er dermed ikke søkbare, og alt man ønsker å finne må man selv manuelt høre gjennom. I tillegg så er ikke relativsetninger med setningsadverbial veldig frekvent i det norske språket, og det ligger dermed mye arbeid bak hvert treff man finner.

Det norske materialet er stort. Så stort at jeg må gjøre grep for å gjøre det håndterlig, som utelukker treff som kunne vært relevante. Jeg får bare med relativsetninger som inneholder ordet *som*. Det amerikansk-norske materialet inneholder bare relevante treff med *som*, så det kan sees som en fordel at det norske materialet også bare har treff med *som*. Jeg har også måtte begrense søket til bare sammensatte verb, og her sammenfaller det ikke med det amerikansk-norske materialet. I stedet er det stikk motsatt; det amerikansk-norske materialet inneholder bare enkle verb.

¹⁸ Metodiske problemer ble nærmere diskutert i kapittel 3.

¹⁹ Janne Bondi Johannessen og Signe Laake har funnet alle informantene det blir henvist til i denne oppgaven.

4.4.2 Relativsetningers frekvens

Det amerikansk-norske materialet er begrenset i størrelse. Som utgangspunkt har materialet 136 relativsetninger; 5,91 relativsetninger pr informant.²⁰ For å måle om materialet har uforholdsmessig få relativsetninger, kan man sammenligne med norsk i Norge. De norske informantene i Nordisk Dialektkorpus har i snitt sagt 32,36 setninger med ordet *som* i løpet av en samtale på 20-30 minutter. Dette er et klart høyere antall enn i det amerikansk-norske materialet.

Disse tallene medfører noen metodiske problemer, som drøftet i kapittel 3. Norskamerikanerne sier mye mindre på 20-30 minutter enn de norske informantene. I tillegg viser det norske tallet bare hvor mange ganger man har sagt ordet *som*, og *som* opptrer også i andre sammenhenger enn relativsetninger. På den annen side, så har vi i norsk også relativsetninger uten *som*, og de kommer jo ikke til syne i tallene her.

Når vi kun ser på frekvensen av relativsetninger med setningsadverbial, så ser vi at det amerikansk-norske materialet har 0,5217 relativsetninger med setningsadverbial pr informant, mens det norske materialet har 0,9449 pr informant. Fortsatt har det norske materialet høyere treff, men, som nevnt over, er det jo egentlig ikke målt fra antall relativsetninger, men fra antall setninger med ordet *som*. Det norske materialets relativsetninger med setningsadverbial inkluderer heller ikke alle tilfeller, da søket er utført bare på sammensatte verb.

4.4.3 Det amerikansk-norske materialet

Det amerikansk-norske materialet inneholder bare tolv relativsetninger med setningsadverbial. Det er i utgangspunktet et beskjedent antall treff å basere forskning på. Allikevel er ikke materialet for lite til å si oss noe som helst. Seks av tolv relativsetninger med setningsadverbial har V2-leddstilling. Selv om det er et lite tall, så er det prosentvis så stort at man vanskelig kan komme forbi at det viser en tydelig tendens i språket. Flere av informantene bruker også V2-leddstillingen flere ganger, hvilket tyder på at det ikke bare var en tilfeldig språkfeil. Materialet er stort nok til å vise at det er snakk om en amerikansk-norsk språkvariant på dette punktet, men å lete etter undergrupper er materialet for lite til.

²⁰ Det kunne være interessant å se på gjennomsnittstall på ordnivå, men det tillater ikke det amerikansk-norske materialet. Det er ikke ennå registrert i et søkbart korpus, men må telles manuelt.

4.4.4 Det norske materialet

I og med at det amerikansk-norske materialet er så lite, så vil jeg undersøke norsk, for å sammenligne om vi har noe tilsvarende i norsk i Norge. Dette for å teste om det amerikansk-norske fenomenet er en spesiell amerikansk-norsk tendens, og for å underbygge teorien min om at det er en klar forskjell på amerikansk-norsk og norsk i Norge på dette punktet. Jeg ønsker med det norske materialet å finne ut om relativsetninger med setningsadverbial og V2-leddstilling er mer utbredt i amerikansk-norsk enn i norsk i Norge. Jeg vil også eventuelt se på om relativsetninger med setningsadverbial og V2-leddstilling opptrer forskjellig i amerikansk-norsk og norsk i Norge.

4.5 Relativsetninger i norsk talespråk

4.5.1 Frekvens

For å finne ut hvor frekvente relativsetninger er i norsk talespråk i Norge, så kan man begynne med å søke på ordet *som* i Nordisk Dialektkorpus²¹. Da får man 14088 treff, fordelt på de 363 norske informantene korpuset har. Dette gir et snitt på 32,36 relativsetninger pr informant. Målt mot de 5,91 relativsetningene pr informant i den amerikansk-norske materialet, så ser det på dette grunnlaget ut som at norsk i Norge har en mye hyppigere bruk av relativsetninger enn amerikansk-norsk.

4.5.2 Søk i Nordisk Dialektkorpus

Søkene i forrige avsnitt er åpenlyst for generelle, og må snevres inn. Det at Nordisk Dialektkorpus ikke har mulighet til å skille relativsetninger fra andre setninger byr på en utfordring, når vi ønsker å snevre de norske treffene inn fra alle setninger som inneholder *som* til treff som er relevante.

Hvis vi for eksempel søker *som* + *verb* + *adverb* vil søket inkludere alle predikatsadverbialene også, og resultere i veldig mange treff. Derfor kan det være lurt å søke på sammensatte verbformer som presens/preteritum pluss perfektum partisipp/infinitiv, som i

²¹ Søkene må begrenses til norsk, for ikke å favne alle de nordiske språkene.

figur 1, for å se om treff med setningsadverbial mellom de to verbformene dukker opp. Hvis setningsadverbialet etterfølger det bøyde verbet, så er relativsetningen en V2-konstruksjon. Dette søket utelukker dermed alle eventuelle relativsetninger med setningsadverbial foran det bøyde verbet, som består av kun ett verb. Søket gir 50 treff.

Figur 1: søkebilde fra Nordisk Dialektkorpus.

The screenshot shows the 'Scandinavian Dialect Corpus' search interface. At the top, there is a header bar with the text 'Scandinavian Dialect Corpus' on the left and 'Glossa (my results | my annotation)' on the right. Below the header, there are four identical search criteria sections arranged horizontally. Each section contains a search box with the text 'æøå...»', a text input field with 'som', an 'interval:' label, a 'min' input field with '1', a 'max' input field, and a 'criteria»' button. The first section has a 'verb' button, the second has an 'adv' button, and the third and fourth have 'verb' buttons. The interface is designed for searching for specific syntactic structures in the corpus.

Resultatet av søk gjort i Nordisk Dialektkorpus blir vist i figur 2 på neste side. Informantens kode²² står mot venstre i skjermbildet i uthevet skrift, etter tre symboler; et informasjonssymbol, som man kan klikke på for å få mer informasjon om informanten, samt et filmstripesymbol og et megafonsymbol man kan klikke på for å henholdsvis se eller høre opptaket.

Til høyre i skjermbildet finner man den aktuelle teksten transkribert, sammen med en mulighet til å få den transkriberte teksten oversatt til engelsk. Den delen av den transkriberte teksten som matcher søket er uthevet, og i dette tilfellet er det *som + evt. ett ord + verb + adverb + verb*. Som vi ser i figur 2 får man treffet presentert i sin opprinnelige kontekst, både i film-/lydopptak og transkribert tekst, og på den måten har man gode muligheter til å vurdere hvorvidt treffet er et relevant treff eller ikke.

²² Informantenes koder er laget etter samme mal som den beskrevet for de amerikansk-norske informantene i kapittel 3 (med unntak av statsbenevning).

Figur 2: Utklipp fra søketreff.

  brunlanes_03gm	e for og sp- spe på litt med mat i jul og sånn-word # og da heiv de alle matre oppi ei bøtte og så gikk de til grisene så det var " soklebøtta " [translate]
  brunlanes_ma_02	og så var det noen gutter der nede som skulle liksom krangle å du veit [translate]
  eidfjord_03gm	men det er noen som hun har nå hatt en åtte ti stykker nå òg [translate]
  fredrikstad_02uk	ja jeg synes den som var nå var mye bedre # enn det pleid å være [translate]
  fredrikstad_04gk	nei # det er en vei som gå bare gå rundt her [translate]
  fusa_01um	men # vi har jo Frank Mohn Fusa som har jo blitt ei veldig stor bedrift # Eikelandsfiorden så har vi jo # e veldig god laks

4.5.3 Manuell forkasting av irrelevante treff

Etter søket i forrige delkapittel står vi altså igjen med 50 treff på potensielle relativsetninger med setningsadverbial og V2-leddstilling. I og med at dette er muntlig språk, så er det spesielt nødvendig å vurdere hvert eksempel manuelt. Taleren kan nøle, gjenta noen ord, snakke oppstykket eller usammenhengende og det kan være vanskelig å oppfatte setningsgrenser.

Tabell 4, på neste side, viser en oversikt over hva slags treff søket gir.

Tabell 4: Treffene søket gir fordelt på relevanskategorier.

Kategori	Antall treff i denne kategorien
Ombestemmelse	13
Grammatisk forklaring	18
Feil transkribert	2
Feil treff	1
V2	16
Totalt	50

Tabell 4 viser detaljene til de 50 treffene søket gir. I 13 av setningene ombestemmer informanten seg midt i setningen. Et eksempel kommer fra informant *eidfjord_03gm*:

(12)

men det er noen som hun har nå hatt en åtte ti stykker nå òg

Etter ordet *som* stopper informanten opp, går bort fra relativsetningen og avslutter setningen på en annen måte.

18 av setningene er ikke relativsetninger med setningsadverbial, men blir allikevel treff på søket, på grunn av for eksempel manglende komma eller at informanten sluker noen ord. Disse treffene er i tabellen samlet under begrepet *grammatisk forklaring*. Eksempel på neste side kommer fra informant *fredrikstad_02uk*:

(13)

ja jeg synes den som var nå var mye bedre # enn det pleid å være

I dette eksempelet finner vi ordet *var* på hver side av adverbet *nå*. Relativsetningen her er bare frasen "*som var nå*", mens *var* som kommer etter *nå* er verbet i at-setningen; "*den var mye bedre*".

To av setningene er feiltranskribert, som i eksemplet fra *gjesdal_02uk*:

(14)

tar jo de # og så er det vel noe som står igjen som jeg må vel selge noe det jeg bare ser hva som egentlig står igjen

Når man hører dette opptaket noen ganger, så oppdager man at informanten ikke sier *som*, men *så*. Det som står i uthevet skrift i setningen er altså egentlig "*så jeg må vel selge*", og har dermed ingenting med relativsetninger å gjøre.

En av setningene dukker opp som treff, selv om det ikke umiddelbart ser ut til å være noen grunn for det. Den kommer fra informant *landvik_02uk*:

(15)

ja # mm # for det akkurat # og så har jeg og så har jeg nå en svoger og svigerinne eller to par (laughter) som e som bor liksom nedforbi lenger ned # nedforbi sandhaugen

Dette treffet er irrelevant for denne oppgaven, i og med at *nedforbi* ikke er et verb. Her er det ikke transkribøren som har hørt feil, men heller et ord som har blitt kodet til feil ordklasse på nettsiden. Denne står i tabell 4 som *feil treff*.

Selv etter at alle setningene er gjennomgått, og disse irrelevante treffene er luket bort, så står det igjen 16 relativsetninger med setningsadverbial, sagt av nordmenn, som har en V2-leddstilling. Dette skal vi nå se nærmere på.

4.6 Setningsadverbialer brukt i relativsetninger med V2-leddstilling i norsk talespråk i Norge og amerikanskansk talespråk

De fleste relativsetningene med setningsadverbial, som jeg fant i det amerikanskanske materialet, hadde setningsadverbialet *ikke*. Ti av de tolv setningene hadde *ikke* som setningsadverbial, mens de to resterende setningene hadde *også* og *på den tiden*. En av setningene med *ikke* hadde *alltid* i tillegg.

I det norske materialet finner man altså 16 relativsetninger med setningsadverbial og V2-leddstilling.²³ Tabell 5 viser de relevante utdragene av disse 16 setningene, samt informantkoden fra Nordisk Dialektkorpus. Lengst til høyre i tabellen finner man setningsadverbialene fra de forskjellige setningene uthevet, og de varierer klart mer enn de amerikanskanske.

²³ Søket gjelder fortsatt bare sammensatte verb.

Tabell 5: Oversikt over de norske relativsetningene med V2-leddstilling og setningsadverbial.

Informantkode	Utdrag av setning	Setningsadverbial
aal_04gk	<i>..men du ser i grunn de som vil nå være med på noe..</i>	nå
andoeya_ma_04	<i>..en utav de som hadde liksom skulle passe det k- denne karen opp..</i>	liksom
brunlanes_03gm	<i>..så det er han som har liksom ordna med..</i>	liksom
brunlanes_ma_02	<i>..og så var det noen gutter der nede som skulle liksom krangle..</i>	liksom
fusa_01um	<i>vi har jo Frank Mohn Fusa, som har jo blitt ei veldig stor bedrift..</i>	jo
hammerfest_04gk	<i>han som er nå drosjesjåfør, ja</i>	nå
kirkesdalen_03gm	<i>han var like skratt - i ryggen - på det siste - som hadde nå vært all tida..</i>	nå
kvamsoey_ma_02	<i>..han bestefar, det, som skulle nå holde ute båten..</i>	nå
lindaas_03gm	<i>..og en som har nå vært mye der oppe det er jo han X..</i>	nå
myre_01gm	<i>..eneste som kan jo være, at - for ungdommer..</i>	jo
nissedal_03gm	<i>..så er der - ting som jeg ville gjerne ha satt fingeren på..</i>	gjerne
sirdal_02uk	<i>..for da er det jo mange som har liksom hørt om den kroa..</i>	liksom
stamsund_03gm	<i>de som vil nå gå der ute og – og - slenge...</i>	nå
stange_02uk	<i>..og så er det jo noen ting, da, som kan kanskje oppleves litt sånn-word vanskelig</i>	kanskje
stryn_03gm	<i>..siktet, som en måtte nå gjøre..</i>	nå
vegaarshei_ma_01	<i>..det var som de skulle ikke være (uninterpretable)</i>	ikke

Tabell 6 under viser setningsadverbialene som benyttes i de relativsetningene med V2-leddstilling Nordisk Dialektkorpus generer, samt hvilken landsdel informanten kom fra, og om personen var under eller over 50 år, da opptaket ble gjort.²⁴ I tillegg viser den eksemplene fra de norskamerikanske informantene, der alle seks relativsetninger med V2-leddstilling og setningsadverbial inneholdt setningsadverbialet *ikke*. Norskamerikanerne markeres med USA i tabellen, og er alle å finne i gammel-kolonnen.

Tabell 6: Oversikt over hjemsted og alder til informanter som har ytret relativsetning med setningsadverbial og V2-leddstilling.

SA	Antall	ung	gammel	USA	Nord-Norge	Vestlandet	Østlandet	Sørlandet
gjærne	1		1				1	
ikke	7		7	6				1
jo	2	1	1		1	1		
kanskje	1	1					1	
likksom	4	1	3		1		2	1
nå	7		7		3	3		1
sum	22	3	19	6	5	4	2	5

Setningsadverbialene *gjærne* og *kanskje* har ett treff hver, og *jo* har to. De er spredt geografisk og også i alder, så en teori om at V2-leddstilling i relativsetninger med setningsadverbialer enten er på vei inn eller ut av språket finner ingen støtte her.

Likksom forventer man å finne blant de yngre, da man ser en hyppig bruk av dette ordet blant ungdom, spesielt på Østlandet, i norsk talespråk generelt (Hasund 2003). Her i denne

²⁴ Tekstlaboratoriet benytter dette aldersskillet i sine korpus.

tabellen er det tre eldre og en yngre som har brukt *liksom*, og disse er fra forskjellige steder i landet. Dette viser ingenting om utbredelsen av *liksom* generelt, men det ser i hvert fall ikke ut til å være en ung trend å plassere setningsadverbialet foran det bøyde verbet i relativsetninger.

Setningsadverbialet *nå* dukker opp i syv av relativsetningene, og alle syv er blitt sagt av eldre personer. Tre av disse er fra Vestlandet, tre fra Nord-Norge og en fra Østlandet. Det kan være mulig ut i fra dette materialet å foreslå at å bruke *nå* som setningsadverbial i en relativsetning med V2-leddstilling er noe som i dag forbindes med litt eldre dialektbruk, og da spesielt på Vestlandet og i Nord-Norge.

Hvis man går ut i fra at dette er tilfelle, så kan man igjen anta at det er logisk at det er mulig å bruke relativsetninger med V2-leddstilling i amerikanskansk. I Norge er dette vanligst blant vestlendinger og nordlendinger, men de amerikanske informantene som bruker V2-leddstilling stammer i det store og hele fra Østlandet. I tillegg inneholder ingen av de amerikanskanske eksemplene *nå*. Faktisk er det *ikke* som benyttes i alle seks eksemplene.

Ikke er altså representert i syv eksempelsetninger i tabell 6. Seks av disse er fra det amerikanskanske materialet. Det ene eksemplet fra Norge er sagt av en eldre mann fra Vegårshei i Aust-Agder. Norskamerikanerne bruker tilsynelatende bare V2-leddstilling i relativsetninger, når *ikke* er setningsadverbial i setningen. Det foreligger ingen eksempler med andre setningsadverbial i mitt materiale. Samtidig er det ikke slik at relativsetninger med *ikke* har obligatorisk V2-leddstilling; V3-leddstilling er også frekvent.

4.7 V2-leddstilling med setningsadverbialet *ikke* i norske relativsetninger

Det brukes altså V2-leddstilling i relativsetninger med setningsadverbial i norske dialekter også, i størst grad med setningsadverbialene *nå* og *liksom*. Dette skiller seg fra den amerikanskanske bruken, som i all hovedsak benytter *ikke*. Men de norske eksemplene baserer seg på at setningsadverbialet plasseres mellom de to delene av et sammensatt verb.

Et søk på *som + max1 + verb + ikke* vil vise om det finnes relativsetninger med setningsadverbialet *ikke* plassert etter det bøyde verbet. Søket gir 22 treff i Nordisk Dialektkorpus, men mange av dem er ikke relevante, på samme måte som treffene med

sammensatte verb. Også i dette søket vil informanter som ombestemmer seg innad i setningen eller er feil transkribert dukke opp, og det er igjen store muligheter for at noen av setningene ikke er relativsetninger, mangler komma for å vise setningsgrenser og så videre. Tabell 7 under viser dette.²⁵

Tabell 7: Treffene søket gir fordelt på relevanskategorier.

Kategori	Antall treff i denne kategorien
Ombestemmelse	6
Grammatisk forklaring	11
Feil transkribert	1
V2	4
Totalt	22

Som tabell 7 viser, så er det bare fire av de 22 treffene som faktisk er norske relativsetninger med *ikke* i V2-posisjon. Disse fire treffene er vist i tabell 8 på neste side.

To av treffene er fra Trøndelag, som ikke hadde noen informanter representert i fremstillingen med sammensatte verb. Det tredje eksemplet er fra Rogaland, og her er verbet og *ikke* dratt sammen til ett ord. Eksemplet fra Vegårshei dukker opp i begge søk, men er dessverre vanskelig å høre, og dermed også vanskelig å si noe spesifikt om. Derfor velger jeg å ikke telle det med, men oppsummerer med at materialet har tre relativsetninger med V2-leddstilling og setningsadverbialet *ikke*.

²⁵ Kategoriene brukt i denne tabellen er de samme som i tabell 4.

Tabell 8: Oversikt over relativsetninger med V2-leddstilling og *ikke* i norsk i Norge

Informantkode	Utdrag av setning
oppdal_03gm	..venninna hans X som kom ikke ..
oppdal_04gk	..som vi tenkte ikke noe over at..
sokndal_01um	..et tema som er, som jeg tror ikke hverken jeg eller du..
vegaarshei_ma_01	.. <i>det var som de skulle ikke være (uninterpretable)</i>

Det finnes altså noen få eksempler i norsk talespråk på V2-leddstilling i relativsetninger med setningsadverbialet *ikke*. Som vi skal se i kapittel 5, så viser Kristine Bentzen at man kan ha setningsadverbialet i andre posisjoner i noen norske dialekter, men hennes forskning finner ikke eksempler med *ikke*.

Disse tre eksemplene er eksempler på en leddstilling som norsk standardgrammatikk ikke gjenkjenner. De er bare tre tilfeller i et korpus på ca. 1,5 millioner ord, og når et fenomen opptrer en sjelden gang i talespråk, så vet man ikke sikkert om det er generaliserbart eller ikke.

Det amerikansk-norske materialet har en tydeligere tendens; seks eksempler av tolv relativsetninger med setningsadverbial, funnet i tolv samtaler á ca. 30 minutter. Vi har allerede slått fast at V2-leddstilling i relativsetninger er en tendens i det norskamerikanske språket, men kan altså ikke hevde noe slikt for norsk ennå.

Vi vil nå ta treffene fra dette kapittelet med oss videre. Eksemplene fra norsk i Norge er få, men de er der. Dette må ikke undervurderes. Derfor vil vi undersøke om det finnes noe i norsk, som åpner for V2-leddstilling i relativsetninger. På denne måten håper jeg vi kan finne et forslag til en grammatisk struktur for relativsetninger med V2-leddstilling i norsk, inkludert amerikansk-norsk.

5.0 Mulige forklaringer på bruk av leddstilling

5.1 Innledning

Dataene presentert i kapittel 4 i denne oppgaven viser at norskamerikanske norsktalere bruker både V2- og V3-leddstilling i relativsetninger med setningsadverbial, mens norsktalere i Norge stort sett bruker V3-leddstilling. Jeg vil nå diskutere mulighetene for at denne påvirkningen kommer fra engelsk, samt presentere to norske forskningsteorier som kan belyse hvordan V2-leddstilling i relativsetninger med setningsadverbial på norsk kan skje.

Vi begynner med å se på leddstillingen i relativsetninger i engelsk. Før vi kan vurdere om norskamerikanerne henter sin V2-leddstilling derfra, så må vi finne ut om det faktisk er V2-leddstilling som er forventet i relativsetninger i engelsk.

Selv om 50 prosent av de amerikansknorske eksempelsetningene hadde V2-leddstilling, så hadde de andre 50 prosentene V3-leddstilling. Vi kan dermed på ingen måte påstå at V2-leddstilling er mer typisk for amerikansknorsk enn V3-leddstilling. Vi vil i dette kapitlet sammenligne de forskjellige informantene på bakgrunn av informasjonen vi fikk om dem i kapittel 3, for å se om det er noen egenskaper ved informantene som kan forklare hvorfor de bruker den leddstillingen de gjør.

Som vi skal se i dette kapitlet skriver både Marit Julien (2008) og Kristine Bentzen (2007) om hvordan forventet V3-leddstilling ikke alltid inntreffer i norsk i Norge. Julien skriver at V2-leddstilling kan inntreffe i at-setninger under bestemte forutsetninger. Selv om denne oppgaven handler om relativsetninger, så er det interessant å se at leddsetninger kan avvike fra sitt forventede mønster i norsk i Norge, også, om enn i en annen underklasse enn den vi fokuserer på i denne oppgaven.

Bentzens forskning viser at vi også finner V2-leddstilling i relativsetninger med setningsadverbial i noen norske dialekter. Vi vil sammenligne hennes materiale med det amerikansknorske, for å se om de to variantene av V2-leddstilling sammenfaller, eller om de skiller seg fra hverandre på noen måte.

5.2 Påvirkning fra engelsk

5.2.1 Innledning

Selv om de norskamerikanerne som er informanter i NorAmDiaSyn har norsk som morsmål, så har de aller fleste av dem snakket utelukkende engelsk på skolen. De er alle tospråklige, og man kan kanskje si de har to morsmål. De fleste av dem brukte norsk mye mer i oppveksten enn etter at de ble voksne, og for mange av dem var det flere tiår siden de hadde gjennomført en lengre samtale på norsk.

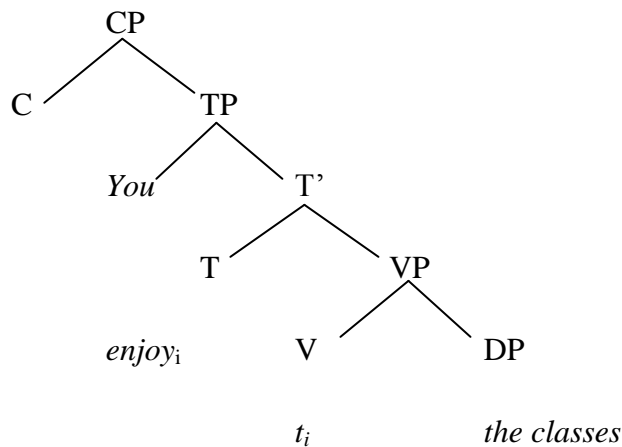
Når vi skal se på hvordan denne amerikansk-norske grammatikken skiller seg fra norsk grammatikk i Norge, så ligger det nært å anta at disse amerikanske norsktalerne kanskje snakker et norsk inspirert av engelsk. Kanskje er det slik at de engelske setningsmønstrene ”ligger lengre fremme” i hodet enn de norske setningsmønstrene gjør, i og med at de alle bruker engelsk på daglig basis.

Vi skal i dette underkapitlet se at verbflytting i norsk og engelsk ligner hverandre. Videre vil vi se på hvordan innledningsordet i relativsetningene i de to språkene gjør at språkene skiller seg fra hverandre på dette punktet. Til slutt vil vi se på hvor setningsadverbialet plasserer seg i engelske setninger, og sammenligne dette med norsk i Norge.

5.2.2 Verbflytting

Prinsipp- og parameterteorien åpner for at det grammatiske treet kan se forskjellig ut i forskjellige språk. Når vi sammenligner et grammatisk tre fra Radford (2004) med et norsk analysetre, så ser vi at engelsk verbflytting har de samme hovedtrekkene som norsk verbflytting. Verbet begynner i V, og flytter til T for tempus, som vist i (16) på neste side.

(16)

(Radford 2004:132. Eksemplet er tilpasset.)

5.2.3 Subjunksjon vs pronomen

Relativsetninger innledes forskjellig på norsk og engelsk. Likheten er at i begge språk innledes relativsetninger at et innledende ord. Forskjellen er at mens vi i norsk bare har ett valg, så kan man på engelsk velge mellom to muligheter.

Engelske relativsetninger innledes av relative pronomen, som *who(m)*, *whose* og *which*, i motsetning til norske relativsetninger som innledes av subjunksjonen *som*.²⁶ *Som* i norske relativsetninger er å finne i C-posisjonen i det grammatiske treet, som gjennomgått i kapittel 2 i denne oppgaven. Det engelske relative pronomen derimot flytter fra <V, komp> til <CP, spes>. Man regner med at det alltid i en engelsk relativsetning står et relativt pronomen i <CP, spes>, selv i relativsetninger der det relative pronomenet ikke er fonetisk synlig.

²⁶ *Som* kalles også noen ganger *relativt pronomen*, men skiller seg fra de relative pronomenene i for eksempel engelsk (*who/whom*) og tysk (*der/die/das*), fordi det er ubøyet, og utelukkende kan innlede leddsetning (Faarlund, Jan Terje m.fl 1997:25).

Noen engelske relativsetninger innledes av *that*, som er som subjunksjon å regne, og altså ikke relativt pronomen. Som andre subjunksjoner står *that* i C-posisjonen i setningen. <CP, spes> er også i disse tilfellene fylt av et (fonetisk usynlig) relativt pronomen (Radford:2004).

5.2.4 Setningsadverbialer i engelsk

Einar Haugen (1953) nevner så vidt adverbielle konstruksjoner, og jeg gjengir et sitat her, etterfulgt av min egen oversettelse.

"N has the same kind of prepositional and adverbial constructions as E, (...)"

(Haugen 1953:457)

Norsk har same typer preposisjonelle og adverbielle konstruksjoner som engelsk, (...)

[Min oversettelse. BT]

Det er vanskelig å vite hva Haugen mener med dette, men vi må gå ut ifra at han ikke mener at adverb oppfører seg likt i norsk og engelsk. I eksemplene som følger viser jeg at setningsadverbialet har forskjellig posisjon i norsk og engelsk. I (17a) ser vi en tilfeldig engelsk relativsetning med setningsadverbial, etterfulgt av min oversettelse i eksempel (17b):

(17a)

*He recognizes the service of Holy Communion, **which he has often** attended in the early morning;*

(anglicanhistory.org/liturgy/cla_follow.html)

(17b)

Han kjenner til gudstjenesten til Holy Communion, som han ofte har deltatt på tidlig om morgenen;

[Min oversettelse. BT]

Vi ser her at mens setningsadverbialet kommer før verbet i norsk, så er det altså etterstilt på engelsk. Dette viser oss at engelsk faktisk har V2-leddstilling i relativsetninger med setningsadverbial. Eksempel (18a) viser en tilfeldig valgt engelsk relativsetning med negasjon, og vi ser at også der er det V2-leddstilling. Min oversettelse i eksempel (18b) viser, som vi allerede vet, at vi på norsk har V3-leddstilling. De to språkene er altså forskjellige på dette punktet, og engelsk påvirkning kan dermed regnes som en forklaring på norskamerikanernes relativsetninger med V2-leddstilling og *ikke*, som foreslått av Johannessen og Laake (2011).

(18a)

*She posts photos up of my son **which she does not** have permission to do.*

(www.facebook.com/help/community/question/?id=1418387)

(18b)

*Hun legger ut bilder av sønnen min, **hvilket hun ikke har** lov til å gjøre.*

[Min oversettelse. BT]

5.3 Variasjon sett i lys av egenskaper ved informantene

5.3.1 Innledning

Seks av relativsetningene med setningsadverbial i det amerikansknorske materialet har V3-leddstilling, mens de seks andre har V2-leddstilling. I dette underkapitlet skal vi se nærmere på informantene, og om de har noen fellestrekk som kan forklare variasjonen i leddstilling. Vi ser på fellestrekk som alder, besøksfrekvens i og fra Norge og hvor mye de praktiserer norsk i det daglige, for å se om det er noe mønster i forhold til dette og hvorvidt de buker V2- eller V3-leddstilling i relativsetninger med setningsadverbial.

Jeg minner om at i informantkodene står det en *m* eller *k* som siste bokstav i koden. De som har *m* til slutt er menn, og de som har *k* til slutt er kvinner.

5.3.2 Metodiske problemer

I samtalene ombestemmer norskamerikanerne seg veldig mange ganger innad i en setning. Til tider kan det være svært vanskelig å sette grenser for hva som hører til hvor, både innad i setningene, men også setningene imellom. Nå er det typisk for talespråk at setninger ikke alltid ender opp der de startet ut, så om disse informantene gjør det mer enn vanlig er vanskelig å si. Det kan allikevel tenkes, fordi norsk for mange av dem nå er et andrespråk, som de i tillegg kanskje ikke praktiserer så ofte. De kan også ha vært usikre fordi de visste de ble filmet, og i tillegg at opptakene skal brukes til forskning. Kanskje er det alle disse grunnene, og flere til, og det gjør arbeidet med å finne en bestemt setningstype mye vanskeligere.

5.3.3 Kontakt med nordmenn og norsk i Norge

I samtalen mellom *sunburg_MN_05gk* og *sunburg_MN_06gm* kommer det frem at han har hatt mye mer kontakt med nordmenn og vært mer og nyligere i Norge enn henne. Han har besøkt Norge ca. fem ganger, mens hun bare har vært i Norge en gang for 33 år siden.

Hun har hatt mannen sin å snakke norsk med i USA. Han har i større grad praktisert norsk gjennom å ta kurs og brevkorrespondere med nordmenn, og forteller henne i samtalen

sunburg_MN_06gm bruker altså V2-leddstilling i relativsetninger med setningsadverbial. Dette til tross for at han har hatt muligheter til å, ubevisst eller bevisst, plukke opp at vi i Norge, stort sett i talespråk, og så å si alltid i korrekt skriftspråk, bruker V3-leddstilling i disse konstruksjonene. Han bruker samme leddstilling i relativsetninger som *sunburg_MN_04gk* som verken kan lese eller skrive norsk. Vi har altså ikke dekning for å påstå at de som kjenner norsk skriftspråk skiller seg fra de som ikke gjør det, når det gjelder variasjon i leddstilling i muntlig språk.

sunburg_MN_05gk sin amerikanskansk kan altså brukes som et argument for at det fortsatt er V3-leddstilling i amerikanskansk som er lite påvirket av norsk i Norge i dag. Som vist over, har hun vært lite i Norge, og stort sett snakket norsk med andre norskamerikanere. Hvis V2-leddstilling var standard i relativsetninger med setningsadverbial i amerikanskansk, så ville det nok ligge nær å anta at hun ville brukt det, siden hun har hatt så begrenset kontakt med Norge og nordmenn.

71

kanskje manglende utdanning være et argument for at han ikke har tatt den engelske leddstillingen med seg over i norsken.

Ut ifra materialet her kommer det ikke frem noen klar sammenheng mellom hvor ofte man snakker norsk, hvem man snakker norsk med eller om man behersker skriftlig norsk og hvorvidt man benytter V2- eller V3-leddstilling i relativsetninger med setningsadverbial.

5.3.4 Informanter som bare snakket norsk frem til skolealder

Når man ser i informantinformasjonen i kapittel 3 i denne oppgaven, ser man at både *sunburg_MN_05gk*, *sunburg_MN_06gm*, *webster_SD_02gm*, *westby_WI_02gm* og *westby_WI_03gk* snakket bare norsk til de begynte på skolen. I og med at disse representerer både de som bruker bare V2-leddstilling, de som bruker bare V3-leddstilling og de som veksler mellom V2- og V3-leddstilling, så kan vi altså ikke avlede noe særlig fra dette.

sunburg_MN_04gk var en av dem som vokste opp med både norsk og engelsk, og som dermed kunne engelsk før skolealder. Hun har på den måten aldri hatt norsk som eneste morsmål, så engelsk påvirkning kunne være en forklaring for hennes bruk av V2-leddstilling. Men, igjen, flere av de andre informantene gjør akkurat det samme, til tross for fem år med norsk som eneste morsmål.

5.3.5 Geografiske likheter og ulikheter

westby_WI_02gm og *westby_WI_03gk* har to relevante setninger hver. De skiller seg fra de andre informantene i det at de begge har en inkonsekvent bruk. Begge har en setning med ventet ordstilling og en med uventet ordstilling. Man kan jo da spekulere i om det er et Westby-fenomen å alternere mellom V2- og V3-leddstilling i denne type setninger.

sunburg_MN_04gk har en relativsetning med setningsadverbial, og hun bruker V2-leddstilling i sin, slik som også *sunburg_MN_06gm* gjør. Sånn kunne vi kanskje foreslått at det kunne være et lokalt "sunburgsk" fenomen, men *sunburg_MN_05gk* har bodd i området rundt Sunburg hele livet, og hun bruker V3-leddstilling.

Det ser altså ikke ut til at V3-leddstilling er geografisk betinget i USA, da informanter fra både Minnesota, Wisconsin og South Dakota har brukt denne leddstillingen. Det ser heller

ikke ut til at dialektbakgrunnen fra Norge spiller inn, da vi har både Gudbrandsdalen, Sogn og Mo i Rana representert blant dem som bruker V3-leddstilling.

5.3.6 Informantenes alder

sunburg_MN_04gk var bare 67 år, da opptaket ble gjort, mens mange av informantene er i 80-årene. *sunburg_MN_06gm* var også relativt ung, bare 73 år, mens *sunburg_MN_05gk* var 84 år. Det kan hende at leddstilling i relativsetninger henger sammen med informantenes alder. De to på 67 år og 73 år bruker V2-leddstilling, mens hun på 84 år bruker V3-leddstilling.

gary_MN_02gk og *webster_SD_02gm* var begge i 80-årene, henholdsvis 89 og 84 år, da opptaket ble gjort. Dette passer veldig godt inn i mønsteret fra Sunburg; informanter i 80-årene bruker V3-leddstilling, mens yngre informanter bruker V2-leddstilling.²⁷

Begge informantene fra Westby er i 80-årene. På en måte både underbygger og undergraver de hver eneste teori jeg har presentert så langt i dette avsnittet, i og med at de begge bruker både V2- og V3-leddstilling i relativsetninger med setningsadverbial. Samtidig må man også ta høyde for at det kan være snakk om enkeltfeil i enkelttilfeller. Det at begge disse har en V2-setning er ikke alene nok til å undergrave teorien om aldersgruppene, spesielt ikke siden de begge har en V3-setning også.

5.4 Hevdende predikater – Marit Julien

5.4.1 Innledning

At-setninger har også V3-leddstilling som standard i norsk, slik som relativsetninger har det. Marit Juliens forskning viser at vi som snakker norsk i Norge av og til allikevel bruker en V2-leddstilling i at-setninger. I dette underkapitlet skal vi se litt nærmere på Juliens

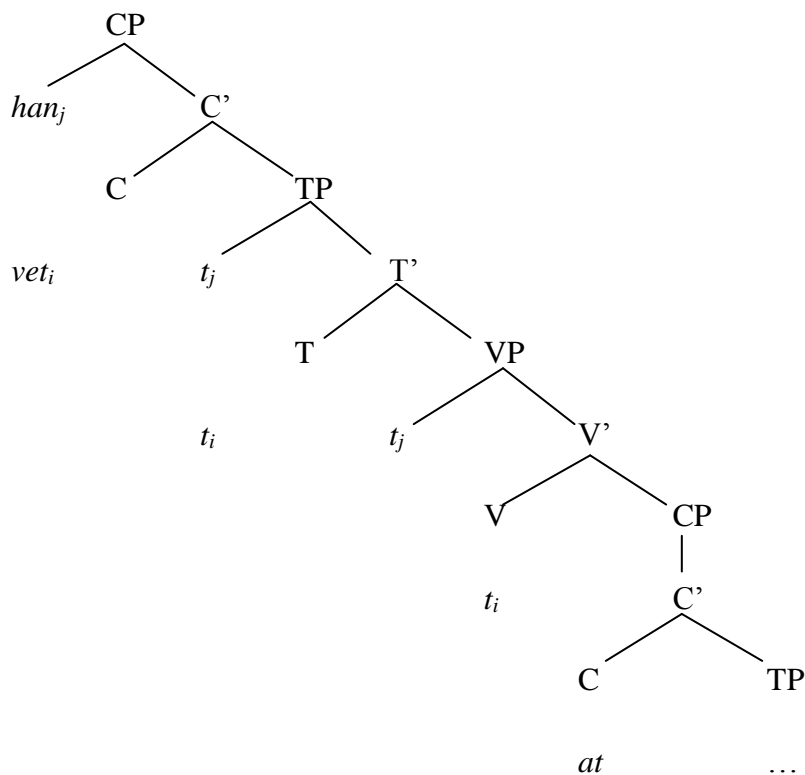
²⁷ I USA gjennomføres Population & Housing Census hvert tiende år. Dataene ligger tilgjengelige på nettsiden www.census.gov, og jeg lette her etter en mulig forklaring på hvorfor 80-åringene skulle snakke bedre norsk enn 70-åringene, når de ellers oppfylte NorAmDiaSyns krav for å være informant. Det viser seg, etter mailkontakt med census, at det ikke ble stilt spørsmål om språk i undersøkelsen foretatt i 1950, og dermed ble det vanskelig å komme noe videre med sammenligningen her.

forskning, og i hvilke typer av setninger hun finner denne uventede leddstillingen. Til slutt skal vi se om Juliens teorier kan være nyttige i forhold til det norskamerikanske materialet.

5.4.2 At-setninger

Relativsetninger er som nevnt en type leddsetninger, og det er at-setninger også. Syntaktisk er de nokså forskjellige. Den store forskjellen i setningsstrukturen er at relativsetningen er en presisering til et argumentledd i hovedsetningen²⁸, mens at-setningen selv utgjør et argumentledd i hovedsetningen, som vist i (19).

(19)

²⁸ For en eksempelsetning, gå til kapittel 2, side 35, eksempel (11).

5.4.3 Problematisering av setningsadverbialets plassering i at-setninger

Marit Juliens artikkel i Janne Bondi Johannessen og Kristin Hagens bok ”Språk i Oslo” (2008:159-167) problematiserer generaliseringen om at setningsadverbialet står etter det finitte verbet i hovedsetninger og foran for det finitte verbet i undersetninger. Allerede i artikkelens tittel viser hun poenget sitt: ”Så vanleg at det kan ikkje avfeiest” I denne setningen er setningsadverbialet nettopp til høyre for det finitte verbet, til tross for at det forekommer i leddsetningen.

Norsk referansegrammatikk (1997:866) nevner også dette fenomenet. Der sies det at det stort sett dreier seg om at-setninger som ikke er presupponerte eller innført under et typisk utsagnsverb. Det finnes altså to typer innføyde V2. En som baseres på egenskapene til det syntaktiske elementet som setningen er føyd inn under, og en som baseres på de semantiske egenskapene til selve setningen. Julien sier at en innføyde setning kan ha V2-leddstilling bare hvis den er hevdet, og at det er semantikkargumentet som er det avgjørende.

Julien deler predikatene i fem grupper; *sterkt hevdende predikater*, *svakt hevdende predikater*, *ikke-hevdende predikater*, *faktive predikater* og *semi-faktive predikater*.²⁹ De sterkt hevdende predikatene inkluderer *utsagnsverb* og adjektiver som *sant*, *opplagt* og *klart*. Blant de svakt hevdende predikatene finner man predikatene *se ut til* og *være mulig*, i tillegg til noen *tankeverb*. Disse to gruppene av predikater har til felles at de tar hevdende komplement, og Julien fant mange eksempler på V2-leddstilling i at-setninger som følger etter disse predikatene.

De ikke-hevdende predikatene, som *nekte for* og *være umulig*, tar ikke-hevdende komplement, og blant disse predikatene har ikke Julien funnet V2-leddstilling i etterfølgende at-setninger. Dette stemmer overens med Juliens teori om at ikke-hevdende predikater ikke tar komplement med V2 i skandinaviske språk.

Faktive predikater, som *angre på* og *være rart*, tar presupponerte komplement, og disse skal i teorien ikke tillate V2. Allikevel fant Julien eksempler på V2-leddstilling i

²⁹ Julien (2008) har også noen relevante treff innenfor andre inndelinger, men disse kommer jeg ikke inn på i denne oppgaven.

presupponerte komplementer i sin forskning, og forklarer dette med at noen komplementer kan være både presupponerte og hevdet på en gang.

De semifaktive predikatene, som *innse*, *vite* og *oppdage*, er faktive i bekreftede og negerte påstander i indikativ, og hevdende i spørresetninger og kondisjonalis. Juliens forskning viser at V2-leddstilling er en mulighet i komplementene til den gruppen, når de kan forstås som hevdet.

5.4.4 Relativsetninger med V2-leddstilling sett i lys av Juliens forskning på at-setninger

Julien viser altså at det er semantiske årsaker til at noen at-setninger av og til har V2-leddstilling i norsk, når det er snakk om setninger med hevdende predikater. For å avgjøre om teorien rundt hevdende predikater kan hjelpe oss med å finne forklaringen på hvorfor relativsetninger med V2-leddstilling er et alternativ i amerikanskansk, så må vi avgjøre hvorvidt vi kan snakke om hevdende predikater i relativsetninger.

Som nevnt tidligere i dette kapitlet, så er det stor forskjell på at-setninger og relativsetninger. En at-setning er et argument til verbet i hovedsetningen, som i (20a). En relativsetning er ikke et argument til verbet i hovedsetningen, som vi ser i (20b). Derimot er relativsetningen en presisering av et argument i hovedsetningen, som i (20c) på neste side. I og med at relativsetninger er presiseringer, ikke argumenter, blir det vanskelig å overføre Juliens forskning til relativsetninger.

(20a)

Han sier at det er sant.

(20b)

*Han sier som er sann

(20c)

Han sier en setning som er sann.

5.5 Ordstilling i relativsetninger - Kristine Bentzen

5.5.1 Innledning

I Kristine Bentzens doktoravhandling (Bentzen:2007) blir vi introdusert for at setningsadverbialer kan ha en uventet plassering i noen nordnorske dialekter. Hos Bentzen er det ikke bare snakk om at-setninger, men også relativsetninger. Det viser seg at det er en begrensning i hvilken type setningsadverbial, og dette blir videre sammenlignet med islandsk. Islandsk er nemlig enda mer liberalt enn disse nordnorske dialektene, når det kommer til hvilke setningsadverbialer som kan brukes i en relativsetning med V2-leddstilling.

5.5.2 Nordnorsk leddstilling i leddsetninger

I norsk (og også i dansk og svensk) heter det seg at verbflytting ikke tillates forbi adverb i setninger som ikke følger et V2-mønster. Bentzen skriver at dette ikke stemmer i noen nordnorske dialekter. I eksempel (21) ser vi en setning som inneholder en relativsetning, og som både kan ha verbet før og etter setningsadverbialet.

(21)

Æ vet koffer ho Hedda {kjøpe} **ofte** {kjøpe} sko.

(Bentzen 2007:124)

Det er altså mulig i disse nordnorske dialektene å ha verbet før setningsadverbialet i en relativsetning, akkurat som det er i amerikanskansk. Men Bentzen skriver videre at det er et unntak til denne regelen, og det er setningsadverbialet *ikke*. Det er ikke mulig, selv i

nordnorske dialekter, å ha verbet før *ikke* i en setning som ikke har V2-leddstilling, som eksempel (21) viser.

(21)

...ettersom nån studenta {*leverte} **ikke** {leverte} oppgaven. (Bentzen 2007:124)

5.5.3 Islandsk leddstilling i leddsetninger

Bentzens forskning på nordnorske dialekter viser oss at det finnes dialekter i Norge som tillater verb før setningsadverbial i relativsetninger, men samtidig blir det poengtert at dette ikke gjelder for setningsadverbialet *ikke*. I og med at alle de amerikansk-norske eksemplene er med *ikke*, så er ikke Bentzens forskning til nytte for akkurat disse.

Bentzen har også eksempler fra islandsk i sin forskning. Islandsk skiller seg fra norsk, svensk og dansk i at man tradisjonelt har obligatorisk verbflytting i ikke-V2-setninger. Bentzen referer til Angantýssons forskning, som viser at noen islandske dialekter har valgfri verbflytting i slike tilfeller. Dette medfører en likhet mellom de nordnorske dialektene og islandsk som begge tillater valgfri verbflytting i slike ikke-V2-setninger, til tross for at språkene tradisjonelt har motsetninger på dette feltet.

Det er flere forskjeller på hvordan denne valgfrie verbflyttingen ser ut i norske dialekter og islandsk. Det interessante for denne oppgaven er at i islandsk er verbflytting også mulig i relativsetninger når setningsadverbialet er *ikke*, som eksempel (22) på neste side viser.

(22)

Ég veit um eina bók sem Jón {hefur} ekki {hefur} lesið. (Bentzen 2007:126)

Jeg vet om en bok som Jon {har} ikke {har} lest. [Min oversettelse. BT]

Islandsk tillater altså relativsetninger med V2-leddstilling og setningsadverbialet *ikke*.
Amerikanskansk norsk ligner altså på dette punktet mer på islandsk enn på norsk i Norge.

6.0 Syntaks i amerikansk-norske relativsetninger med V2-leddstilling

6.1 Innledning

Vi har nå sett at til tross for at det heter seg at leddsetninger i norsk har V3-leddstilling, så stemmer ikke dette alltid med virkeligheten. Vi har sett at *at*-setninger i flere tilfeller kan ha V2-leddstilling, og Bentzen (2007) viste oss at dette også kan gjelde relativsetninger i noen dialekter, så lenge de ikke er negerte.

I amerikansk-norsk har halvparten av eksemplene på relativsetninger med setningsadverbial V3-leddstilling. Den andre halvparten har V2-leddstilling, til tross for at de alle har *ikke* som setningsadverbial. Dette er et tegn på at amerikansk-norsk er noe annet enn norsk.

I dette underkapittelet skal vi se på setningsstruktur, og prøve å finne et forslag til hvordan dette amerikansk-norske fenomenet kan forklares teoretisk. For å undersøke dette skal vi se på Åfarli og Sakshaug (2006) forslag for *at*-setninger med V2-leddstilling, og på forskjellige forslag for adjungering av setningsadverbial til andre setningsledd enn T'.

6.2 V2-leddstilling i *at*-setninger

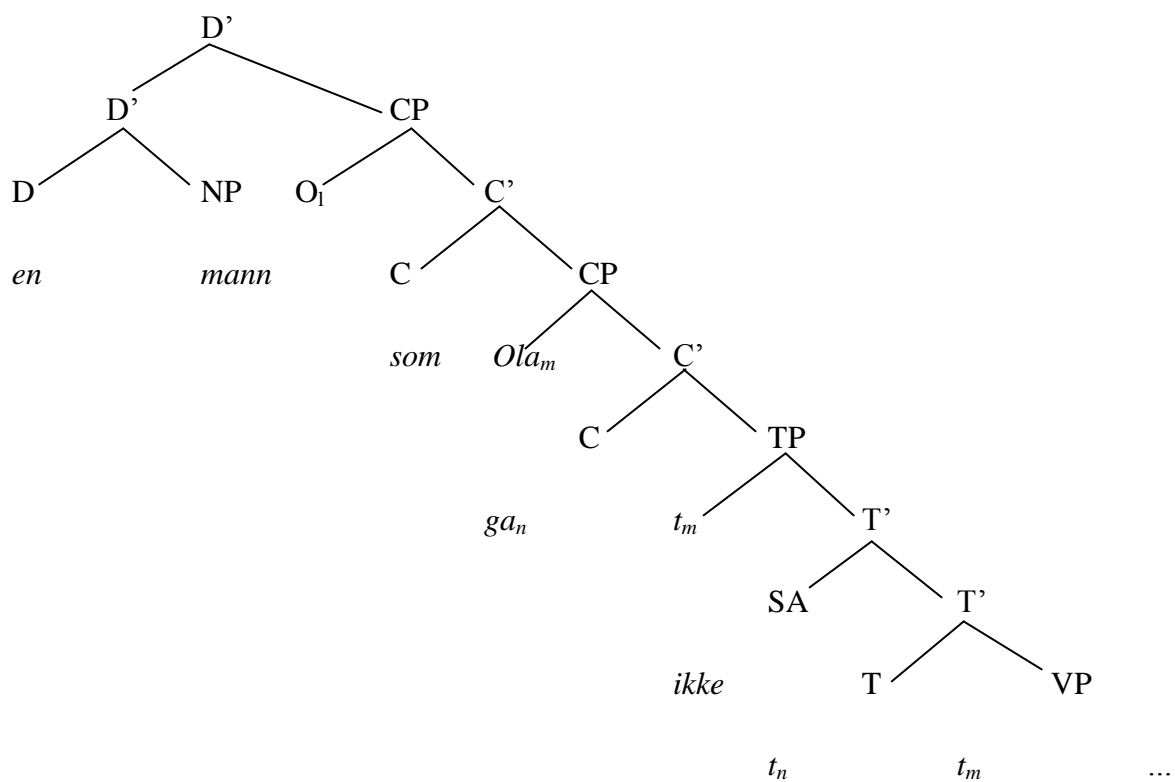
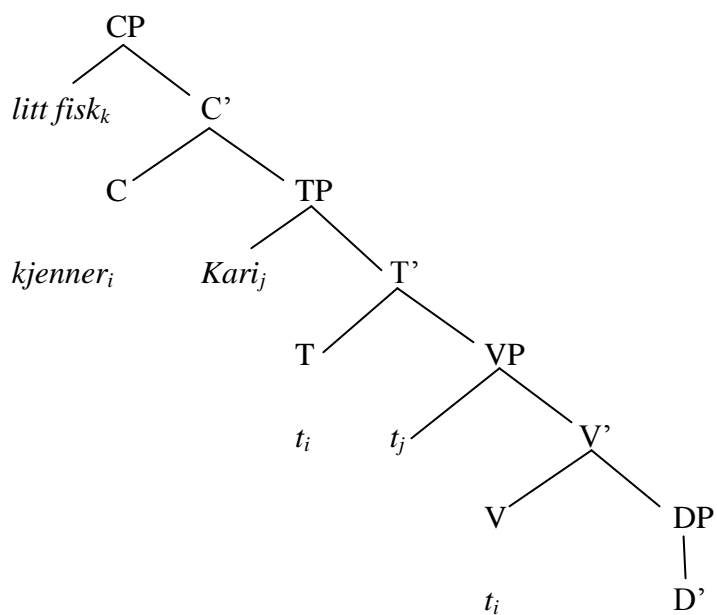
Åfarli og Sakshaug (2006) sier at det er mulig å ha V2-leddstilling i *at*-setninger. Hvis *at*-setningen er objekt i hovedsetningen, så er V2-leddstilling ikke uvanlig. På denne måten kan man se *at*-setninger som leddsetningsversjonen av fortellende hovedsetninger. Selve ordet *at* kan sløyfes, uten at dette skaper store problemer i analysen av setningene. *At* er uansett til stede i treet, selv om det blir borte etterhvert. Åfarli og Sakshaug presiserer at vi ikke ser dette i noen andre leddsetningstyper, som igjen bekrefter at V2-leddstilling ikke forventes i relativsetninger i norsk i Norge.

Åfarli og Sakshaug foreslår følgende analyse for at-setninger med V2-leddstilling: en såkalt dobbel S''-struktur. Den øverste S''/S'-sekvensen er en leddsetning, mens den nederste S''/S'-sekvensen er en hovedsetning.

Hvis vi overfører denne setningsstrukturen til relativsetninger, så oppnår vi ønsket ordstilling. Vi kan altså få en relativsetning med V2-leddstilling på denne måten. Dette er presentert som en setningsstruktur for leddsetninger som er hovedsetningens objekt, og det byr på problemer. Relativsetninger står aldri som objektet i en hovedsetning. Som nevnt i forbindelse med Juliens forskning, så er relativsetninger aldri et argument i hovedsetningen, slik som at-setninger er det. Så også her blir det vanskelig å overføre en teori om at-setninger til relativsetninger.

Jeg har valgt å bruke terminologi fra Åfarli og Eide (2003) i denne oppgaven, og setter derfor opp eksempel med dobbel CP istedenfor dobbel S'', vist i (23).

(23) Overflatestruktur av hovedsetning som inneholder en relativsetning med V2-leddstilling, SA og dobbel CP.

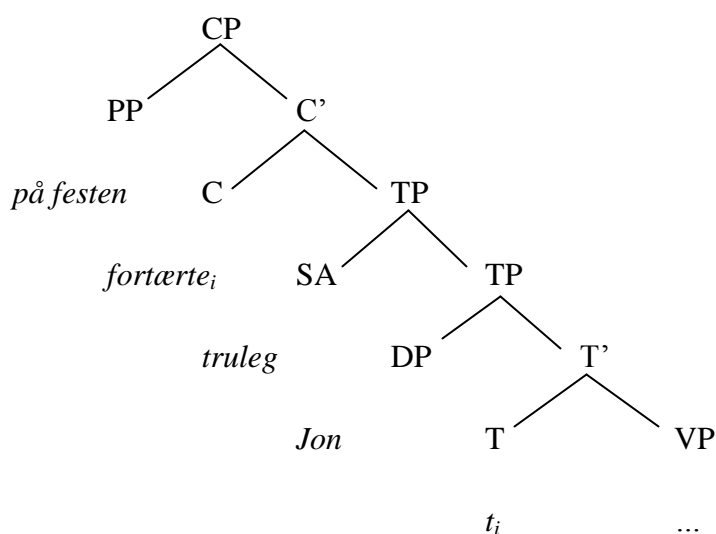

(Åfarli og Eide 2003:279. Eksemplet er tilpasset.)

6.3 Adjungering av setningsadverbialer til TP

Åfarli og Eide (2003) sier at setningsadverbialet blir venstreadjungert til T', men at det også unntaksvis kan adjungeres til TP, som vist i (24) under.

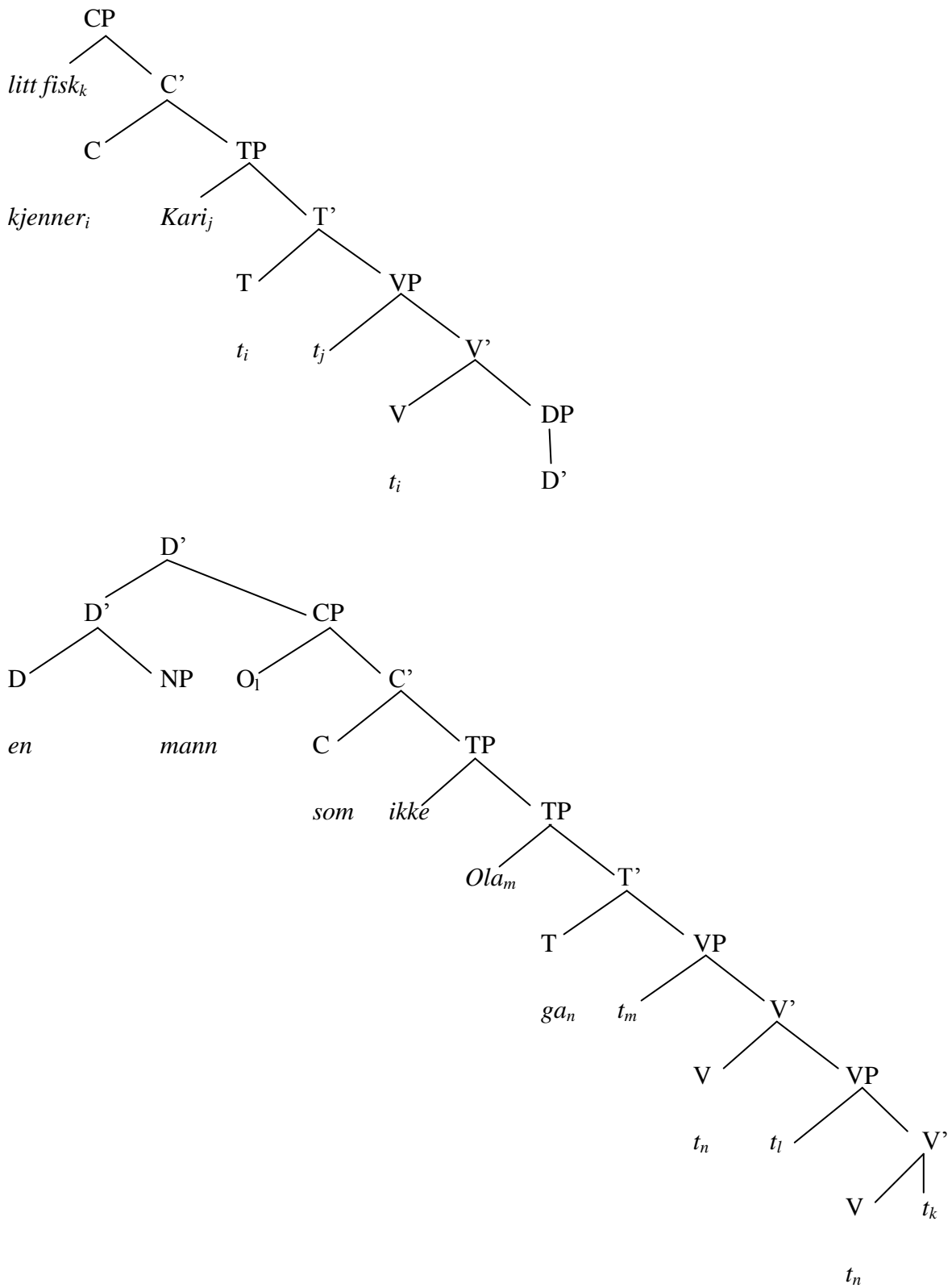
(24)

(Åfarli og Eide 2003:92)

I eksempel (25) setter jeg opp den samme relativsetningen som i (11), men denne gangen med setningsadverbialet adjungert til TP, for å se om det vil endre setningen fra en V3-leddsetning til en V2-leddsetning. Vi ser at vi får en ny ordstilling, men det blir en helt ny variant av setningsleddsrekkefølgen. "...som ikke Ola ga fisk" er jo ikke et eksempel på V2-leddstilling. Muligheten for å unntaksvis flytte setningsadverbialet til TP hjelper oss altså ikke med å finne en setningsanalyse som passer for relativsetninger med V2-leddstilling.

(25) Overflatestruktur av en hovedsetning som inneholder en relativsetning med setningsadverbial adjungert til TP:

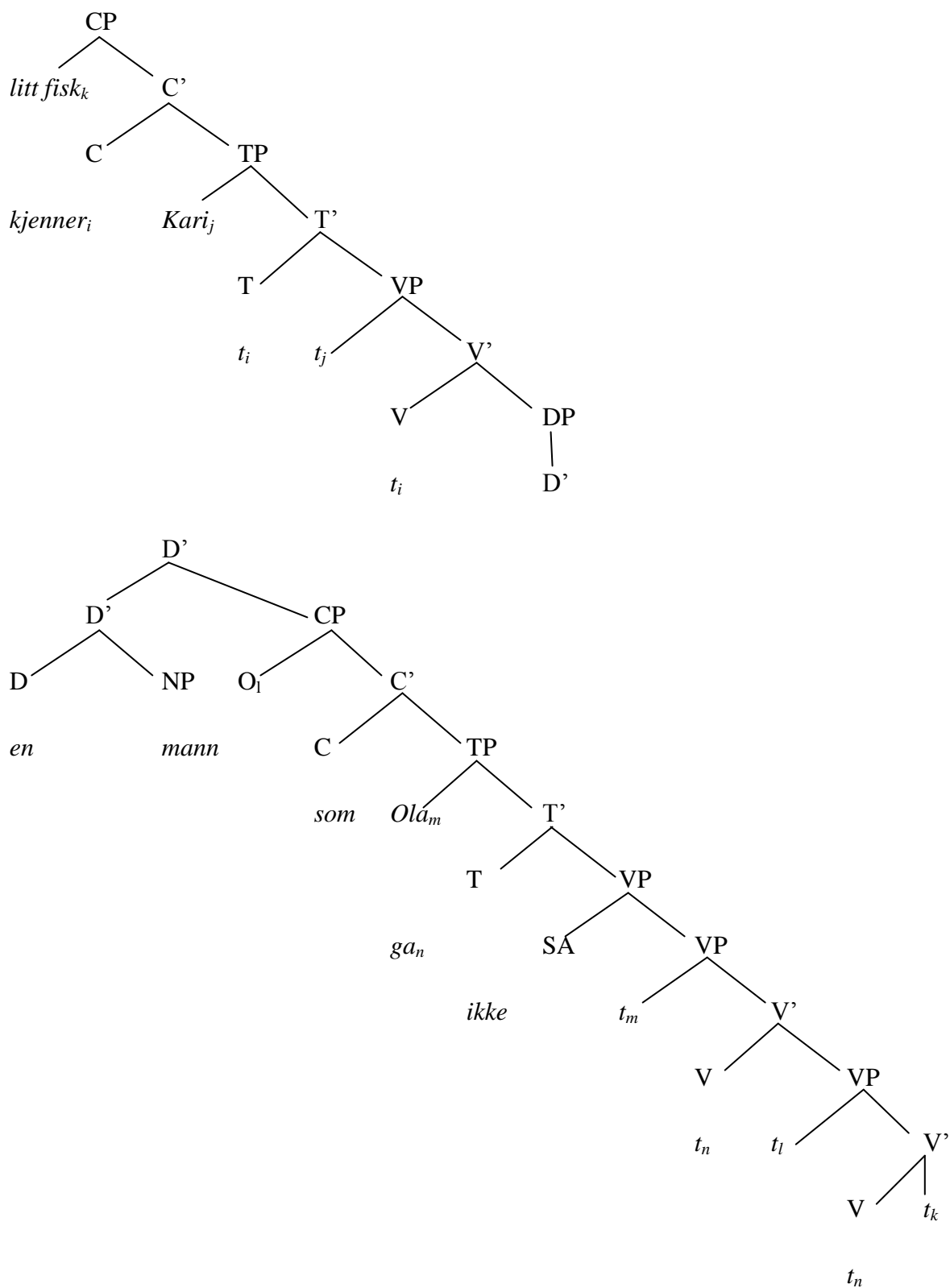
(Åfarli og Eide 2003:279. Eksemplet er tilpasset.)

6.4 Islandsk og adjungering av setningsadverbialer til VP

Siden amerikanskansk har V2-leddstilling i relativsetninger med *ikke* til felles med islandsk, så vil vi nå se på et islandsk forslag til hvordan setningsstrukturen til en slik setning ser ut. I islandsk er det V2-leddstilling som er standarden i leddsetninger (Angantýsson 2007), selv om V3-leddstilling også er mulig i mange tilfeller. Det er vanligere med avvik fra den forventede V2-leddstillingen i relativsetninger enn i at-setninger. Dette ligner norsk på den måten at V2-leddstilling i norsk er vanligere i at-setninger enn i relativsetninger.

Ifølge Angantýsson er det vanligst å adjungere setningsadverbialet til VP i islandske relativsetninger. På norsk er det, som vi har vært inne på, vanligst å adjungere setningsadverbialer til T', eller eventuelt TP. Hvis vi tar høyde for at også adjungering til VP er mulig, som i eksempel (26) på neste side, så ser vi at vi får en relativsetning med V2-leddstilling. Eksempel (26) er derfor et mulig syntaktisk tre for norske relativsetninger med setningsadverbial og V2-leddstilling.

(26) Overflatestruktur av en hovedsetning som inneholder en relativsetning med V2-leddstilling med SA adjungert til VP

(Åfarli og Eide 2003:279. Eksemplet er tilpasset.)

7.0 Oppsummering

I denne oppgaven har vi sett at V2-leddstilling i relativsetninger med setningsadverbial er vanligere i amerikanskanskorsk enn i norsk i Norge. Alle de amerikanskanske tilfellene har setningsadverbialet *ikke*, mens de norske har forskjellige setningsadverbialer, og i liten grad *ikke*.

Det norske materialet ble funnet gjennom søk i Nordisk Dialektkorpus. Dette er et stort korpus, og utfordringen ble å snevre inn søket, slik at man unngikk mange irrelevante treff. Det amerikanskanske materialet er funnet på en helt annen måte. Det er i sin helhet fra utranskriberte opptak av norskspråklige norskamerikanere, som har lært norsk av sine norskættede foreldre i USA. Man må lytte gjennom alle samtalene for å finne relevante setninger, så dette materialet er altså svært tidkrevende å frembringe.

Til tross for at det amerikanskanske materialet er lite, så viser det en tydelig tendens. Av tolv relativsetninger med setningsadverbial, så er seks med V3-leddstilling og seks med V2-leddstilling. Det gjør det mulig å slå fast at variasjon mellom V2- og V3-leddstilling i relativsetninger er en del av den amerikanskanske dialekten. Spesielt når det gjelder setningsadverbialet *ikke*, ser vi en stor forskjell fra norsk i Norge, som knapt tillater negerte relativsetninger med V2-leddstilling.

Det kan være mange forklaringer på hvorfor leddstillingen varierer i relativsetninger med setningsadverbialet *ikke* i amerikanskanskorsk. Informantenes bakgrunnsinformasjon gir oss ikke noen tydelige svar på denne variasjonen. Det mest iøynefallende var at de eldste informantene var i overtall på V3-leddstilling, mens de yngre informantene gjerne brukte V2-leddstilling. Det er sannsynlig at V2-leddstillingen kommer fra engelsk påvirkning, der V2-leddstilling er standard i relativsetninger. Når det er kontakt mellom to språk, kan det oppstå forenklinger av språkene, og det kan være det som har skjedd her.

Litteraturen vi har sett på i denne oppgaven viser oss at V3-leddstilling er den forventede leddstillingen i norske leddsetninger. Allikevel har vi sett at V2-leddstilling i atsetninger er nokså utbredt. Vi fant forekomster av relativsetninger med V2-leddstilling i norsk talespråk også, men i mindre skala. Bentzens (2007) forskning viser at dette forekommer i

noen nordnorske dialekter, og mitt materiale viser også eksempler fra diverse andre norske dialekter.

Men mens de amerikansk-norske tilfellene av relativsetninger med V2-leddstilling alle inneholder setningsadverbialet *ikke*, ser dette ut til å være svært uvanlig i norsk i Norge. Mitt materiale har tre tilfeller, mens Bentzen (2007) skriver at V2-leddstilling ikke ser ut til å være en mulighet i relativsetninger med *ikke* i norsk. Hun påpeker at man finner dette i islandsk, og Angantýsson (2007) viser et forslag til setningsstruktur for negerende relativsetninger. Selv om vi på ingen måte kan påstå at det er en sammenheng mellom islandsk leddstilling og norsk-amerikansk, så kan dette være et alternativ til hvordan vi kan sette opp et grammatisk tre for relativsetninger med setningsadverbial og V2-leddstilling i norsk også.

Hvis vi igjen ser på forskningsspørsmålene presentert i kapittel 1, så ser vi hvilke svar vi har fått.

1. Er det den ventede V3- leddstillingen vi finner i relativsetninger i amerikansk-norsk?

Svar: Både denne og en mer uventet V2-leddstilling.

2. Har relativsetninger i norsk i Norge alltid den ventede V3-leddstillingen?

Svar: Nei, men den er klart mer brukt enn V2-leddstillingen.

3. Har amerikansk-norske relativsetninger og relativsetninger i norsk i Norge samme leddstilling?

Svar: Begge bruker V3-leddstilling, men amerikansk-norsk tillater V2-leddstilling som et fullgodt alternativ. I norsk i Norge finner man også eksempler på V2-leddstilling, men ikke på langt nær i like stor grad. Amerikansk-norsk tillater V2-leddstilling i negerende relativsetninger, og det er svært sjeldent å finne i det norske materialet.

4. Hvordan kan den syntaktiske analysen av den amerikansk-norske leddstillingen i relativsetninger se ut?

Svar: Vi finner negerende relativsetninger med V2-leddstilling i islandsk. På islandsk adjungeres setningsadverbialet til VP. Eksempel (26) viser en norsk relativsetning med V2-leddstilling etter denne islandske modellen.

Referanser

Litteraturliste

Angantýsson, Ásgrímur, *Verb-third in embedded clauses in Icelandic*, *Studia Linguistica* (61:237-260) 2007

Bentzen, Kristine, *Order and Structure of Embedded Clauses in Northern Norwegian*, Universitetet i Tromsø, Humanistisk fakultet 2007

Faarlund, Jan Terje m.fl., *Norsk Referansegrammatikk*, Universitetsforlaget 1997

Hasund, Ingrid Kristine, *The discourse markers "like" in English and "liksom" in Norwegian teenage language: a corpus-based, cross-linguistic study*, Universitetet i Bergen 2003

Haugen, Einar, *The Norwegian Language in America*, University of Pennsylvania 1953

Johannessen, Janne Bondi og Kristin Hagen, *Språk i Oslo – Ny forskning omkring talespråk*, Novus forlag 2008

Johannessen, Janne Bondi og Signe Laake, "Den amerikansk-norske dialekten i Midtvesten" side 177-185 i Edlund, Lars-Erik m.fl., *Studier i dialektologi och sociolingvistik. Föredrag vid Nionde nordiska dialektologkonferansen i Uppsala 18.-20. augusti 2010*, Uppsala AB 2011.

Platzack, Christer, *Svenskans inre grammatikk – det minimalistiska programmet*, Studentlitteratur 1998

Radford, Andrew, *English Syntax, An Introduction*, Cambridge 2004

Åfarli, Tor og Kristin Eide, *Norsk generativ syntaks*, Novus forlag 2003

Åfarli, Tor og Laila Sakshaug, *Grammatikk: Syntaks og morfologi med norsk i sentrum*, Det Norske Samlaget 2006

Korpus, opptak og internettsider

<http://maps.google.no/maps?hl=no&tab=wl>

http://snl.no/.nbl_biografi/Einar_Haugen/utdypning

<http://tekstlab.uio.no/glossa/html/?corpus=scandiasyn>

<http://www.hf.uio.no/iln/om/organisasjon/tekstlab/>

snowflakeskiclub.com

www.census.gov

www.google.com

www.westbywi.com

www.wikipedia.org

Blogger fra feltarbeid i USA i 2010

Janne Bondi Johannessen/Signe Laake i mars 2010:

<http://uit.no/scandiasyn/blog/#midwesttour1>

<http://uit.no/scandiasyn/blog/#midwesttour2>

<http://uit.no/scandiasyn/blog/#midwesttour3>

Janne Bondi Johannessen/Signe Laake m.fl. i september 2010:

<http://uit.no/scandiasyn/blog/#noramdiasyn1>

<http://uit.no/scandiasyn/blog/#noramdiasyn2>

<http://uit.no/scandiasyn/blog/#noramdiasyn3>

Arnstein Hjelde i september 2010:

<https://blogg.hiof.no/arnstein/>

Svensk i USA:

<http://www.facebook.com/swedishinamerica>